

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Rypl Martin

Cílené zabití jako nástroj boje proti terorismu

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Cílené zabití jako nástroj boje proti terorismu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 118 081 znaků včetně mezer.

V Jilemnici dne 25. 11. 2024

Podpis:

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized, cursive letters.

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Ondřeji Svačkovi, LL.M. Ph.D. za přínosné podněty, cenné rady a shovívavý přístup při psaní této práce.

Obsah

Obsah	4
Seznam použitých zkratek	6
Úvod	7
1. Vymezení základních pojmů: Terorismus a cílené zabití	9
1.1. Terorismus	9
1.2. Cílené zabití	11
1.3. Izrael	11
1.4. Spojené státy americké	12
1.5. Realizace cíleného zabíjení	13
1.6. Efektivita cíleného zabíjení	14
1.7. Závěr	15
2. Právní rámec	16
2.1. Jus ad bellum	17
2.1.1. „Použití síly“	18
2.1.2. „Ozbrojený útok“	19
2.1.3. Kritérium nezbytnosti a přiměřenosti	20
2.1.4. „Bezprostřední hrozba“	21
2.2. Jus in bello	23
2.2.1. Mezinárodní ozbrojené konflikty (MOK)	23
2.2.2. Vnitrostátní (ne-mezinárodní) ozbrojené konflikty (VOK)	24
2.2.3. Zásada rozlišování	26
2.2.3.1. Mezinárodní ozbrojené konflikty (MOK)	27
2.2.3.2. Vnitrostátní (ne-mezinárodní) ozbrojené konflikty (VOK)	27
2.2.3.3. Kategorie nezákonných bojovníků	30
2.3. Porušení státní suverenity	32
2.4. Mezinárodní právo lidských práv	33

2.4.1.	V kontextu cíleného zabíjení	34
2.4.2.	Vzájemné působení a vztah k MHP	38
2.5.	Extrateritoriální aplikace	44
Závěr		48
Seznam použitých zdrojů		50
Abstrakt		62
Klíčová slova		62
Abstract		63
Key words		63

Seznam použitých zkratk

Multi-National Force-Iraq (MNF-I) = Vícestátní síly v Iráku

International Security Assistance Force (ISAF) = Mezinárodní síly pro podporu bezpečnosti

Israel Defence Forces (IDF) = Izraelské obranné síly

International Centre for Counter-Terrorism (ICCT) = Mezinárodní centrum pro boj proti terorismu

United Nations Organization (OSN) = Organizace spojených národů

International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) = Mezinárodní pak o občanských a politických právech (MPoPP)

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) = Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (MPHSP)

Universal Declaration of Human Rights (UDHR) = Všeobecná deklarace lidských práv (VDLP)

Unmanned aerial vehicle (UAV) = Bezpilotní letecký prostředek

The Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) = Islámský stát (Islámský stát v Iráku a Sýrii)

Joint Special Operations Command (JSOC) = Společné velitelství speciálních operací

International Humanitarian Law (IHL) = Mezinárodní humanitární právo (MHP)

International Human Rights Law (IHRL) = Mezinárodní právo lidských práv (MPLP)

Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia IFFMCG = Nezávislá mezinárodní vyšetřovací mise o konfliktu v Gruzii

International Criminal Court (ICL) = Mezinárodní trestní tribunál

International Committee of the Red Cross (ICRC) = Mezinárodní výbor Červeného kříže

International armed conflict (IAC) = Mezinárodní ozbrojený konflikt

Non-international armed conflict (NIAC) = Vnitrostátní (ne-mezinárodní) ozbrojený konflikt

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) = Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (MTBJ)

European Convention on Human Rights (ECHR) = Evropská úmluva o lidských právech (EÚLP)

Úvod

Cílené zabíjení jako prostředek boje proti terorismu představuje jeden z nejzásadnějších fenoménů moderního bezpečnostního prostředí. S nástupem asymetrických hrozeb a rostoucí rolí nestátních aktérů se státy ocitají v situacích, kdy tradiční vojenské prostředky a diplomatické nástroje často selhávají. Tato praxe, při níž je za konkrétním účelem eliminován konkrétní cíl, který je považován za přímé ohrožení bezpečnosti, vyvolává nejen otázky efektivity, ale také zásadní právní a morální dilemata. Moderní technologie, jako jsou bezpilotní letouny (drony), změnily povahu těchto operací a umožnily jejich provádění s mimořádnou přesností, ale i anonymitou. Přesto však zůstává nejasné, jaká pravidla tento nástroj upravují, zda je jeho užívání v souladu s mezinárodním právem a jaké důsledky nese pro mezinárodní vztahy a lidská práva.

Státy interpretují a definují terorismus odlišně, což má zásadní dopad na to, jak přistupují k jeho potírání a jak legitimní v jejich očích cílené zabíjení je. Zatímco pro některé je tento nástroj nezbytným prostředkem sebeobrany, jiné jej kritizují jako porušení mezinárodních norem a základních principů lidských práv. Tato různorodost v přístupu navíc komplikuje mezinárodní spolupráci, protože neexistuje jednotná shoda na tom, jaký typ jednání lze označit za terorismus, ani na tom, zda je cílené zabíjení vždy ospravedlnitelné. V těchto souvislostech se nabízí otázka: Slouží cílené zabíjení výhradně k boji proti terorismu, nebo jej státy využívají i k dosažení politických či strategických cílů? Tento aspekt je klíčový zejména ve vztahu k případům, kdy státy provádějí operace na území cizích států, což otevírá další otázky týkající se suverenity a právního základu těchto akcí.

Z právního hlediska zůstává cílené zabíjení kontroverzním tématem. Navzdory existenci mezinárodních norem, jako jsou Charta OSN či Ženevské konvence, je právní rámec pro tuto praxi často nejasný. Existují pochybnosti, zda je tento nástroj dostatečně upraven v rámci mezinárodního práva, nebo jeho použití naráží na mezery v právní regulaci. Kompletní utajení realizace těchto operací navíc ztěžuje jejich kontrolu a hodnocení. Tím se zvyšuje riziko, že státy či jednotlivci zodpovědní za rozhodování překročí právní nebo etické hranice, což může vést k narušení důvěry v mezinárodní řád a jeho schopnost chránit základní práva.

Důležitou otázkou zůstává i přiměřenost a etická stránka cíleného zabíjení. Přestože moderní technologie umožňují zacílit na konkrétní osoby s minimálními vedlejšími škodami, civilní oběti nadále představují závažný problém. Jaké jsou dlouhodobé důsledky těchto operací pro stabilitu místních komunit a globální bezpečnost? V některých případech totiž vedlejší

škody a destabilizace regionů přispívají k radikalizaci obyvatelstva, což může eskalovat násilí namísto jeho omezení. Zda je cílené zabíjení nejmírnějším a nejefektivnějším prostředkem, zůstává předmětem diskuzí, stejně jako otázka jeho proporcionality v kontextu zásad mezinárodního práva.

V této práci si kladu za cíl přispět do diskuze o legitimitě a užívání cíleného zabíjení, a to jak z pohledu právního, tak částečně z perspektivy bezpečnostní a etické. K tomu využívám právní analýzu, která se zaměřuje na klíčové dokumenty mezinárodního práva, jako jsou Charta OSN, Všeobecná deklarace lidských práv, popřípadě i rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora či Evropského soudu pro lidská práva. Zároveň se opírám o případové studie vybraných operací, zejména Spojených států a Izraele, jejichž praxe v oblasti cíleného zabíjení poskytuje cenný pohled na praktické dopady této strategie. Práce také zmiňuje přístupy různých států k této problematice a zkoumá, jak odlišné právní a politické kontexty ovlivňují užívání tohoto nástroje.

Metodologicky se zaměřuji na kombinaci deskriptivního a normativního přístupu. Nejprve mapuji aktuální podobu a vývoj, který cílené zabíjení formuje, poté se věnuji právním, etickým a politickým otázkám, jež z tohoto nástroje činí jeden z nejdiskutovanějších fenoménů současnosti. Výsledky této analýzy slouží nejen k identifikaci hlavních problémů spojených s cíleným zabíjením, ale také k formulaci doporučení pro jeho budoucí užívání v souladu s principy mezinárodního práva a ochranou lidských práv.

1. Vymezení základních pojmů: Terorismus a cílené zabítí

Aby bylo možné plně pochopit roli cíleného zabíjení v boji proti terorismu, je nezbytné si nejprve vymežit pojem terorismus, který zůstává stále nejasně definovaný a proměnlivý v závislosti na různých právních a kulturních kontextech.

1.1. Terorismus

Terorismus je fenomén, který je těžko uchopitelný pro svou složitost a proměnlivost¹, což se projevuje v jeho nejednoznačné definici. Termín terorismus je odvozen od latinského *terror*, což znamená strach nebo paniku.² Z historického pohledu se terorismus stal synonymem pro násilí motivované politickými, náboženskými či ideologickými cíli, přičemž jeho klíčovým znakem je zaměření na civilní obyvatelstvo³ a úmysl vyvolat strach a destabilizovat státní moc. Právě toto zacílení na civilisty a psychologické dopady⁴ odlišuje terorismus od tradičních vojenských konfliktů. Teroristické skupiny si nekladou za cíl vojenské vítězství na bojišti, ale prostřednictvím násilí chtějí donutit vlády či mezinárodní organizace ke změně jejich politických či bezpečnostních politik.⁵

Jedním z největších problémů spojených s terorismem je skutečnost, že neexistuje jednotná definice, kterou by přijaly všechny státy nebo mezinárodní organizace. OSN, Evropská unie a další subjekty dlouhodobě usilují o vytvoření právního rámce, který by tuto

¹ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. 1. vydání. Mendelova univerzita v Brně, 2020, 174 s.

² DOUGLAS, Harper, "Etymology of terrorism." *Online Etymology Dictionary* [online]. Etymonline.com, 23. srpna 2020 [cit. 20. září 2023]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/terrorism>

³ STELMACH, Jaroslav. Goals of terrorist attacks in the perspective of the indirect strategy of terrorism. *Journal of Science of the Military Academy of Land Forces* [online]. 2017, roč. 49, č. 2, s. 77-79 [cit. 23. září 2023]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/323046817_GOALS_OF_TERRORIST_ATTACKS_IN_THE_PERSPECTIVE_OF_THE_INDIRECT_STRATEGY_OF_TERRORISM

⁴ SCHMID, Alex P., *Defining Terrorism*. [online databáze]. International Centre for Counter-Terrorism (ICCT), 2023, aktualizováno k březnu 2023 [cit. 23. září 2023], s. 6-9. Dostupné z: databáze icct.nl

⁵ a) V důsledku hrůzných událostí z 11. září 2001 USA započaly svůj nejdéle se táhnoucí a stále trvající konflikt. Došlo k důrazné změně mezinárodní a bezpečnostní politiky, byl citelně posílen dohled a velkou transformací prošla také letecká doprava. ROSS, Dave. 5 Ways September 11 Changed America. *History* [online databáze]. 1. září 2020. [cit. 23. září 2023]. Dostupné z: <https://www.history.com/news/september-11-changes-america>; b) V důsledku útoků a následné změně podpory veřejnosti došlo ke stažení španělských jednotek působících v rámci společných misí Multi-National Force-Iraq (MNF-I) a International Security Assistance Force (ISAF) v Iráku. InterlBrief. The 15th Anniversary of the Madrid Train Bombings. *The Soufan Center* [online databáze]. 11. března 2019. [cit. 23. září 2023]. Dostupné z: <https://thesoufancenter.org/intelbrief-the-15th-anniversary-of-the-madrid-train-bombings/>; c) Nepopulárním rozhodnutím zde byla dohoda mezi Izraelem a teroristickým hnutím Hamás o výměně 1027 vězňů za jednoho zajatého příslušníka IDF. EDELSON, Daniel. Families of terror victims against release of killers. *Ynetnews* [online databáze]. 1. ledna 2009. [cit. 23. září 2023]. Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3660816,00.html>

problematiku sjednotil, avšak stále přetrvávají rozdíly v přístupu jednotlivých států.⁶ Například Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, která byla přijata OSN v roce 1999 a ratifikována v roce 2002⁷, poskytuje jednu z právně nejbližše sjednocených definic terorismu, když definuje teroristické činy jako aktivity zaměřené na způsobení smrti nebo vážného zranění civilistům s cílem zastrašit obyvatelstvo nebo přinutit vládu k určitému jednání. Evropská unie ve své směrnici (EU) 2017/541 o boji proti terorismu rovněž vymezuje teroristické činy, které zahrnují mimo jiné útoky na civilní obyvatelstvo, únosy nebo ničení infrastruktury s cílem destabilizovat společnost a vlády.⁸

Spojené státy americké, které byly po útocích 11. září 2001 jedním z hlavních cílů globálního terorismu, přijaly vlastní definici mezinárodního a domácího terorismu. Mezinárodní terorismus podle americké legislativy zahrnuje násilné činy spáchané jednotlivci nebo skupinami, kteří jsou inspirováni či napojeni na zahraniční teroristické organizace⁹, zatímco domácí terorismus odkazuje na násilné činy motivované domácími politickými, náboženskými nebo ideologickými faktory¹⁰. Tato dvojí definice umožňuje Spojeným státům lépe rozlišovat mezi různými typy hrozeb a přizpůsobovat jim své protiteroristické strategie.

Absence jednotné definice terorismu způsobuje nejen právní, ale také politické problémy, zejména pokud jde o mezinárodní spolupráci v boji proti terorismu. Některé státy či skupiny považují určité činy za legitimní formu odporu proti útlaku či okupaci, zatímco jiné je označují za terorismus. To je patrné například v otázce palestinského odporu proti izraelské okupaci nebo při guerillových válkách¹¹ za nezávislost, kde je často těžké odlišit, kde končí legitimní boj za sebeurčení¹² a kde začínají teroristické akce.

I přes všechny obtíže při definování terorismu je nepochybné, že představuje jednu z největších hrozeb pro mezinárodní bezpečnost a stabilitu. Efektivní boj proti terorismu

⁶ Podle analýzy Alexe P. Schmida bylo v roce 1984 zaznamenáno více než 100 rozdílných definic terorismu. JONGMAN, Albert J., SCHMID, Alex P., *Political Terrorism: A New Guide Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, And Literature*. Transaction Publishers, 1988, s. 76-77. Dostupné z: databáze books.google.cz

⁷ Úmluva č. 18/2006 Sb. m. s., sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o potlačování financování terorismu.

⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017 o boji proti terorismu.

⁹ United States Code, 2009 Edition, Title 18 - CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE, PART I – CRIMES, CHAPTER 113B – TERRORISM, Sec. 2331 – Definitions, The U.S. Government Publishing Office [online]. Dostupné: www.gpo.gov

¹⁰ United States Code, 2009 Edition, Title 18 - CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE, PART I – CRIMES, CHAPTER 113B – TERRORISM, Sec. 2331 (5) – Definitions, The U.S. Government Publishing Office [online]. Dostupné: www.gpo.gov

¹¹ Britannica. Robert Brown Asprey. Guerrilla warfare. *Encyclopedia Britannica* [online]. 15. března 2024. [cit. 1. května 2024] Dostupné: <https://www.britannica.com/topic/guerrilla-warfare>

¹² Rezoluce VS OSN č. 1514 z roku 1960 o zaručení nezávislosti koloniálním zemím a národům.

vyžaduje nejen právní opatření na národní a mezinárodní úrovni, ale i pochopení kořenů terorismu, které sahají často hluboko do politických, sociálních a náboženských konfliktů. Klíčem k úspěšné protiteroristické strategii je tedy nejen zajištění bezpečnosti prostřednictvím represivních opatření, ale také prevence a řešení základních příčin, které vedou jednotlivce či skupiny k radikalizaci.¹³

1.2. Cílené zabítí

Cílené zabíjení je definováno jako „předem promyšlené, preventivní a úmyslné usmrcení jednotlivce, o kterém je známo, že představuje aktuální nebo budoucí hrozbu pro bezpečnost státu kvůli jeho spojení s teroristickými skupinami.“¹⁴ Tato definice je klíčová, protože odlišuje cílené zabíjení od atentátu¹⁵, který má politickou nebo ideologickou motivaci¹⁶, zatímco cílené zabíjení je primárně zaměřeno na sebeobranu státu¹⁷.

Ve své podstatě většinou představuje formu preventivní eliminace jedinců, kteří jsou považováni za hrozbu pro stát. To zahrnuje jak osoby přímo zapojené do teroristických aktivit, tak i ty, kteří by potenciálně mohli být nebezpeční. Využití tohoto nástroje je často prováděno specializovanými vojenskými jednotkami, zpravodajskými službami nebo prostřednictvím moderních technologií, jako jsou bezpilotní letouny (UAV).¹⁸ Cílené zabíjení se proto stalo nedílnou součástí protiteroristických operací mnoha států, přičemž nejznámějšími aktéry v této oblasti jsou zejména Izrael a Spojené státy americké. Tento způsob eliminace hrozeb je preferován, protože teroristé často operují skrytě a mimo tradiční vojenské struktury, čímž se standardní vojenské prostředky stávají neúčinnými.

1.3. Izrael

Izrael patří mezi průkopníky v realizaci cílených zabíjení, přičemž tato praxe byla zavedena již v 50. letech minulého století. První dokumentovaný případ se datuje do roku 1956, kdy Izrael eliminoval egyptské důstojníky zapojené do teroristických aktivit.¹⁹ Tato politika byla

¹³ SMOLÍK: *Psychologie terorismu a radikalizace*.

¹⁴ Hunter, Thomas B. Targeted Killing: Self-Defense, Preemption, and the War on Terrorism. *Journal of Strategic Security* [online]. 2010, roč. 2, č. 2, s. 3 [cit. 29. září 2023] Dostupné: <https://www.jstor.org/stable/26462958?seq=1>

¹⁵ HAVENS, Murray C., LEIDEN, Carl, *The Politics of Assassination*. New Jersey: Prentice Hall, 1970, 174 s.

¹⁶ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Assassination." *Encyclopedia Britannica* [online]. 23. května 2024.[cit. 30. května 2024]. Dostupné: <https://www.britannica.com/topic/assassination>

¹⁷ David, Steven R. "Israel's Policy of Targeted Killing." *Ethics & International Affairs*. 2003, roč. 17, č. 1, s. 1. Dostupné: <https://philpapers.org/rec/DAVIPO-5>

¹⁸ Tucker, David. "Counterterrorism and the Perils of Preemption: Problems and Command and Control." *In Striking First: The Preventative War Doctrine and the Reshaping of U.S. Foreign Policy*. New York: Palgrave Macmillan, 2004, s. 75–89. Dostupné: <https://search.worldcat.org/cs/title/1004382658>

¹⁹ PLAW, Avery. *Political Extremities: The Ethics and Legality of Targeted Killing*. Ashgate Publishing Group, 2008, 255 s.

rozvíjena zejména v reakci na rostoucí teroristické hrozby, přičemž klíčovým momentem byl Mnichovský masakr v roce 1972, který vedl k odvetným operacím zaměřeným na eliminaci teroristů odpovědných za tento čin.²⁰

Izraelské bezpečnostní síly, jako je Mossad a IDF, často volí cílené zabíjení jako prostředek eliminace teroristických vůdců, jelikož jiné prostředky se často nejevily jako vhodné²¹, či realizovatelné, čímž narušují organizaci a koordinaci teroristických skupin. Zprvu se jednalo o poslední možnost²², nicméně dnes už můžeme hovořit, že je tento postup klíčovým nástrojem. Preferováno je využití bezpilotních letounů, které umožňují přesné zásahy na dálku, minimalizující riziko pro izraelské vojáky. Během druhé intifády (2000–2005) se tento přístup stal klíčovou součástí izraelské protiteroristické strategie.²³

Jednou z hlavních změn během této doby bylo veřejné přiznání politiky cíleného zabíjení, což představovalo odklon od tajných operací k otevřenější vojenské strategii.²⁴ Dříve byly tyto operace prováděny skrytě a popírány, ale s rostoucím počtem útoků na izraelské civilisty se vláda rozhodla tuto politiku oficiálně zavést a právně kodifikovat.²⁵ To vedlo k řadě operací, během nichž byly eliminovány stovky²⁶ členů teroristických organizací, a to včetně klíčových vůdců.²⁷

1.4.Spojené státy americké

USA, podobně jako Izrael, využívají cílené zabíjení jako klíčový nástroj v boji proti terorismu. Tato praxe se rozvinula zejména po teroristických útocích z 11. září, kdy byla

²⁰ LUFT, Gal. The Logic of Israel's Targeted Killing. *Middle East Quarterly* [online]. 2003, roč. 10, č. 4, s. 1-10 [cit. 12. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.meforum.org/515/the-logic-of-israels-targeted-killing>

²¹ Tamtéž.

²² Byman, Daniel. Do Targeted Killings Work? *Council on Foreign Relations* [online]. 2006, roč. 85, s. 95-110. [cit. 12. listopadu 2023.] Dostupné: https://www.researchgate.net/publication/271744307_Do_Targeted_Killings_Work

²³ Pressman, Jeremy. "The Second Intifada: Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict." *Journal of Conflict Studies* [online]. 2003, vyd. 23, č. 2, s. 114-141. Dostupné: https://www.erudit.org/en/journals/jcs/2003-v23-n2-jcs23_2art07/

²⁴ Stahl, Adam. The Evolution of Israeli Targeted Operations: Consequences of the Thabet Thabet Operation. *Studies in Conflict & Terrorism* [online]. 2010. s. 124. [cit. 12. listopadu 2023.] Dostupné: https://www.researchgate.net/publication/232881108_The_Evolution_of_Israeli_Targeted_Operations_Consequences_of_the_Thabet_Thabet_Operation

²⁵ Tamtéž.

²⁶ David, Steven R. Fatal Choices: Israel's Policy of Targeted Killing. *Begin-Sadat Center for Strategic Studies* [online]. 2002, roč. 45, s. 6 [cit. 14. listopadu 2023] Dostupné: <http://www.jstor.org/stable/resrep04271>

²⁷ Stahl, Adam. The Evolution of Israeli Targeted Operations, s. 124.

vyhlášena "válka proti terorismu".²⁸ Spojené státy využívají především bezpilotní letouny²⁹ pro eliminaci klíčových teroristických cílů, zejména v oblastech jako Afghánistán³⁰, Pákistán³¹, Sýrie³² či Somálsko.

Jedním z nejznámějších případů cíleného zabíjení je eliminace vůdce al-Káidy, Usámy bin Ládina, v roce 2011. I když tento zásah nebyl proveden bezpilotním letounem, ale speciálními jednotkami Navy SEALs, šlo o klíčovou operaci, která ukázala, jak důležitou roli hraje cílené zabíjení v americké strategii boje proti terorismu.³³

Podobně jako Izrael i USA veřejně přiznaly tuto strategii a zdůrazňují, že je využívána v souladu s mezinárodním právem. Nicméně, stejně jako v případě Izraele, je tato politika předmětem kontroverzí, zejména z hlediska právních a etických aspektů.

1.5. Realizace cíleného zabíjení

Realizace cíleného zabíjení je složitý proces³⁴, který začíná identifikací cíle. Tento krok zahrnuje shromažďování informací z lidských zdrojů (HUMINT), signálního zpravodajství (SIGINT) a obrazového zpravodajství (IMINT), přičemž všechny tyto informace jsou pečlivě analyzovány, aby byla zajištěna přesnost a správnost cílení. Identifikace cíle je klíčová, protože špatná identifikace může vést k nežádoucím vedlejším škodám, včetně ztrát civilních životů.³⁵

Poté, co je cíl identifikován a schválen³⁶, následuje fáze sledování, kdy je cíl neustále monitorován, aby se zajistilo, že bude zasažen ve správném čase a na správném místě. Zásah může být proveden buď pomocí řízených střel, či dronů, které minimalizují riziko pro

²⁸ George W. Bush *Presidential Library and Museum*. *Global War on Terror*. [online]. [cit. 29. září 2024]. Dostupné z: <https://www.georgewbushlibrary.gov/research/topic-guides/global-war-terror>

²⁹ The Bureau of Investigative Journalism. "History of drone warfare" *The Bureau of Investigative Journalism* [online]. 2023 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/explainers/history-of-drone-warfare/>

³⁰ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Osama bin Laden". *Encyclopedia Britannica* [online] 15. května 2024 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Osama-bin-Laden>

³¹ Reuters. U.S. Drone Strikes Violate Pakistan's Sovereignty: *U.N.* [online]. 2013, [cit. 4. června 2024]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/world/us-drone-strikes-violate-pakistans-sovereignty-un-idUSBRE92E0Y3/>

³² The New York Times. "U.S. Raid in Syria Targets ISIS Leader". *The New York Times* [online]. 3. února 2022 [cit. 7. května 2024]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/live/2022/02/03/world/us-raid-syria-isis#us-raid-syria>

³³ Britannica: Osama bin Laden.

³⁴ Bachmann, Sascha-Dominik. Targeted Killings: Contemporary Challenges, Risks and Opportunities, *Journal of Conflict and Security Law* [online]. 2013, roč. 18, č. 2, s.259–288 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jcsl/article/18/2/259/821647>

³⁵ VZP ČR. Kdo jsme. [online]. Vojenské zpravodajství. 2024 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/kdo-jsme-35>

³⁶ KRAUZOVÁ, Tereza. *Fighting terrorism: surveillance and targeted killing in post-9/11 world*. Prague: Charles University, Karolinum Press, 2018, 122 s.

personál³⁷, nebo speciálními jednotkami³⁸, které se nasazují v případech, kdy je nutná vyšší přesnost. Po úspěšném zásahu je oblast evakuována a jsou analyzovány výsledky operace³⁹, což zahrnuje analýzu videozáznamů a zpravodajských informací, aby bylo možné zlepšovat budoucí operace.

1.6. Efektivita cíleného zabíjení

Efektivita cíleného zabíjení jako protiteroristického nástroje je předmětem intenzivních debat. Na jedné straně má tato praxe nepopiratelné úspěchy, pokud jde o eliminaci klíčových teroristických vůdců a narušení organizace teroristických skupin.⁴⁰ Eliminace jedince, který stojí v čele teroristické sítě, může vést k dočasnému zmatku a oslabení schopnosti organizace plánovat a provádět útoky.⁴¹

Například v případě Izraele byly cílené eliminace vysoce efektivní při snižování počtu útoků na civilní obyvatelstvo, zejména během druhé intifády. Americká politika cíleného zabíjení vedla k eliminaci několika klíčových osobností teroristických organizací, jako byl například Anwar al-Awlaki, klíčový propagandista a náborář al-Káidy na Arabském poloostrově.

Na druhé straně však existuje řada problémů spojených s touto praxí. Jedním z hlavních argumentů proti cílenému zabíjení je fakt, že jeho dlouhodobá efektivita je omezená.⁴² Ztráty vůdců jsou často rychle nahrazovány novými členy⁴³, což vede k perpetuaci konfliktu a někdy dokonce k eskalaci násilí.⁴⁴ Tento fenomén byl pozorován jak v případě Izraele, tak i USA, kde po eliminaci klíčových teroristů následovaly odvetné útoky, které si vyžádaly další oběti.

Dalším kontroverzním aspektem je otázka civilních obětí. Navzdory snahám o minimalizaci škod často dochází k vedlejším ztrátám mezi civilisty, což zvyšuje antipatie místního obyvatelstva vůči státům provádějícím tyto operace. Například při amerických cílených

³⁷ The Bureau of Investigative Journalism. "History of drone warfare".

³⁸ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Navy SEAL". *Encyclopedia Britannica* [online] 24. dubna 2024 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Navy-SEAL>

³⁹ The Bureau of Investigative Journalism. "History of drone warfare".

⁴⁰ Masters, Jonathan. Targeted Killings. *Council on Foreign Relations* [online] 23. května 2023 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/background/targeted-killings>

⁴¹ Jenna, Jordan. When Heads Roll: Assessing the Effectiveness of Leadership Decapitation. *Security Studies* [online]. 2009. [cit. 14. listopadu 2023.] Dostupné: https://www.researchgate.net/publication/263196977_When_Heads_Roll_Assessing_the_Effectiveness_of_Leadership_Decapitation

⁴² KIRK, Ann. "From Pirates to Pinochet: Universal Jurisdiction for Torture." *University of Nebraska, Department of Political Science* [online]. 2010 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://digitalcommons.unl.edu/poliscitheses/8/>

⁴³ Anderson, Kenneth. Targeted Killing in U.S. Counterterrorism Strategy and Law. *Brookings Institution* [online]. 11. května 2009 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/articles/targeted-killing-in-u-s-counterterrorism-strategy-and-law/>

⁴⁴ KIRK, Ann. "From Pirates to Pinochet: Universal Jurisdiction for Torture."

operacích v Pákistánu a Jemenu bylo zabito množství civilistů, což vedlo ke zvýšení antiamerických nálad v těchto oblastech.⁴⁵

Kritici také poukazují na to, že cílené zabíjení neřeší základní příčiny terorismu, jako je chudoba, politická nestabilita a ideologická radikalizace. Tím pádem může být vnímáno spíše jako krátkodobé řešení, které v dlouhodobém horizontu nepřináší stabilitu ani mír.⁴⁶

1.7.Závěr

Terorismus je obvykle chápán jako úmyslné použití násilí nebo hrozby násilím proti civilnímu obyvatelstvu s cílem dosáhnout politických, náboženských nebo ideologických cílů. Tato definice se však komplikuje různými interpretacemi a kontexty, což ztěžuje vytvoření jednotného výkladu. Různé státy a skupiny mají odlišné názory na to, co považují za teroristický čin, což komplikuje snahy o definici. Efektivní boj proti terorismu proto vyžaduje komplexní přístup, který zahrnuje právní, politické a sociální nástroje, jakož i mezinárodní spolupráci.

Cílené zabíjení se ukazuje jako účinný nástroj v boji proti terorismu, zejména pokud jde o eliminaci klíčových vůdců teroristických organizací a narušení jejich schopnosti koordinovat útoky. Přestože může být efektivní v krátkodobém horizontu, jeho dlouhodobé důsledky zůstávají nejednoznačné. Kontroverze kolem civilních obětí, právních otázek a etických dilemat naznačují, že cílené zabíjení by mělo být používáno s opatrností a v rámci širší protiteroristické strategie, která se zaměřuje také na prevenci a řešení základních příčin terorismu.

⁴⁵ Reuters. U.S. Drone Strikes Violate Pakistan's Sovereignty.

⁴⁶ KIRK, Ann. "From Pirates to Pinochet: Universal Jurisdiction for Torture."

2. Právní rámec

Cílené zabíjení je považováno za mimořádně účinný, avšak velmi kontroverzní nástroj, který je v boji proti terorismu a jiným bezpečnostním hrozbám hojně využíván. Tento postup zahrnuje úmyslné a cílené usmrcení konkrétních osob, ať už jde o jednotlivce či skupiny, které jsou považovány za bezprostřední hrozbu pro bezpečnost státu nebo jeho občanů. Ačkoli tato strategie může přinášet znatelné pozitivní výsledky, otevírá zároveň široké spektrum právních, etických a politických otázek. Diskuse kolem cíleného zabíjení jsou často velmi vypjaté, protože se nejedná pouze o otázku samotné efektivity nebo provedení, ale především o to, jakým způsobem tyto akce zapadají do rámce mezinárodního práva a dalších norem obdobného charakteru.

Jedná se tedy o koncept úzce provázaný s právními a etickými dilematy, v jejichž rámci je nutné řešit mimo jiné otázky národní bezpečnosti a možného porušování právních norem chránících základní lidská práva. Cílené zabíjení otevírá debatu o proporcionalitě, přiměřenosti a nezbytnosti takových zásahů, přičemž je často kritizováno za porušování mezinárodního práva, práva na život a zásad státní suverenity.

Každý jednotlivý případ cíleného zabíjení je svým způsobem jedinečný, a to nejen co se týče samotného provedení operace, ale především jejího právního a mezinárodního kontextu. Operace, které se jeví jako totožné, mohou mít naprosto odlišné právní důsledky. Klíčovým faktorem pro posouzení legality konkrétní operace je správné určení právního rámce, v němž se daná akce uskutečňuje. Tento právní rámec může být velmi rozmanitý a zahrnuje řadu proměnných, které mohou výrazně ovlivnit výsledný právní výklad. Může se jednat o operace probíhající v rámci ozbrojeného konfliktu, nebo o zásahy mimo něj. Stát může provádět cílené zabíjení na svém území, nebo na území jiného státu, s jeho souhlasem, bez jeho vědomí, nebo dokonce proti jeho vůli. Všechny tyto okolnosti a mnoho dalších ovlivňují, jak je operace posuzována z hlediska její legality a souladu s mezinárodním právem, a určují, které právní normy se na onen konkrétní případ vztahují, státy mohou taktéž zneužít širokou interpretaci této hrozby k ospravedlnění preventivních útoků, které mohou být ve skutečnosti porušením mezinárodního práva.⁴⁷

⁴⁷ Hunter, Thomas B. Targeted Killing: Self-Defense, Preemption, and the War on Terrorism. *Journal of Strategic Security* [online]. 2010, roč. 2, č. 2, s. 6 [cit. 29. září 2023] Dostupné: <https://www.jstor.org/stable/26462958?seq=1>

V dalších částech textu se proto podrobně zaměříme na právní aspekty, které regulují cílené zabíjení v různých oblastech mezinárodního práva. Zvláštní pozornost budeme věnovat právu upravujícímu použití síly mezi státy (*jus ad bellum*)⁴⁸. Dále se zaměříme na pravidla vedení ozbrojených konfliktů (*jus in bello*/MHP)⁴⁹ a podíváme se na otázky související s narušením suverenity států. Rozebereme také mezinárodní právo lidských práv (MPLP) a zmínka bude věnována taktéž možnosti společné aplikace těchto norem. V rámci našeho textu si průběžně uvedeme několik konkrétních příkladů realizovaných cílených operací.

2.1.Jus ad bellum

Neboli právo na válku, je soubor pravidel, která upravují použití síly mezi státy. Základním principem je zákaz použití síly podle článku 2 odst. 4 Charty OSN, který stanoví, že státy se musí zdržet hrozby nebo použití síly proti územní integritě nebo politické nezávislosti jakéhokoli státu. Výjimku z tohoto pravidla tvoří autorizace Radou bezpečnosti OSN k použití síly a právo na sebeobranu, které je zakotveno v článku 51 Charty OSN. Toto právo umožňuje státům použít sílu v případě ozbrojeného útoku, pokud nebyly přijaty jiné prostředky k jeho odvrácení nebo pokud se nedostatečně rychle projeví účinky kolektivní akce ze strany Rady bezpečnosti OSN.⁵⁰

Spojené státy a další země často odůvodňují cílené zabíjení jako opatření v sebeobraně proti teroristickým hrozbám. Tento přístup úzce souvisí s problematikou použití síly proti nestátním aktérům, což představuje jedno z největších dilemat mezinárodního práva. Nestátní aktéři, jako jsou teroristické organizace, často operují na území suverénních států, které jim buď poskytují aktivní podporu, nebo nejsou schopny či ochotny proti nim zasáhnout. V takových případech se státy, jež se staly obětí teroristických útoků, odvolávají na právo na sebeobranu, jak je zakotveno v článku 51 Charty OSN.⁵¹ To však staví do konfliktu právo státu na ochranu svých občanů a územní suverenitu hostitelského státu. Diskuse nad tím, zda lze právo na sebeobranu aplikovat přímo proti nestátním subjektům, zůstává právně i politicky nejistá, přičemž mezi klíčové příklady patří americké zásahy proti Al-Káidě či Islámskému státu.⁵²

⁴⁸ Jedná se o latinský název udělený odvětví práva, které definuje legitimní důvody, proč může stát zahájit válku, a zaměřuje se na určitá kritéria, která činí válku spravedlivou.

⁴⁹ Jedná se o latinský termín pro „právo ve válce“, které stanovuje pravidla chování během ozbrojených konfliktů.

⁵⁰ Charta Organizace Spojených národů, 892 UNTS 119, sjednána dne 26. 6. 1945, v platnosti od 24. 10. 1945, vyhlášena pod č. 30/1947 Sb.

⁵¹ PADDEU, Federica. Use of Force Against Non-State Actors and the Circumstance Precluding Wrongfulness of Self-Defence. *Leiden Journal of International Law* [online]. 2017, roč. 30, č. 1, s. 93. [cit. 18. listopadu 2024]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2788515#

⁵² Tamtéž.

Tento argument byl však použit při nespočtu operací a tvoří dnes jakýsi klasický způsob pro odůvodnění akcí tohoto charakteru. V těchto případech jsou cílené likvidace často prezentovány jako nezbytný krok k odvrácení budoucích útoků, což může pro mnohé působit přesvědčivě. Nicméně, je nutné se hlouběji zamyslet nad konceptem práva na sebeobranu, který vyžaduje důkladnou právní analýzu. Klíčová je zde formulace článku 2 odst. 4 Charty OSN, který uvádí: „Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů“. Při uplatnění cílených operací jako reakce v rámci práva na sebeobranu je nezbytné nejprve rozlišit, zda původní jednání, na které operace reaguje, lze kvalifikovat jako „použití síly“ ve smyslu článku 2 odst. 4 Charty OSN.

2.1.1. „Použití síly“

Jako příklad nám může posloužit případ Ruskem organizované cílené likvidace z roku 2018 ze *Salisbury*, tedy na území Spojeného království. Cílem zde byl bývalý ruský špion, na jehož likvidaci bylo užito nervové látky vojenského typu známé jako „Novičok“. Premiérka Spojeného království označila tento čin za „nezákonné použití síly ze strany ruského státu“.⁵³

Výklad nezávislé mezinárodní vyšetřovací mise o konfliktu v Gruzii (IIFFMCG) z roku 2009, zřízené Radou Evropské unie naznačuje, že malé incidenty, jako je cílené zabíjení jednotlivců, nemají dostatečnou závažnost k tomu, aby mohly být považovány za porušení zákazu použití síly.⁵⁴ Tento přístup zde hájil Olivier Corten, který tvrdí, že operace tohoto druhu neporušují pravidla, pokud zůstávají malého rozsahu, nevedou k přímým střetům s jednotkami daného státu a nejsou namířeny proti samotnému státu.⁵⁵ Podle Cortena taková interpretace odpovídá mezinárodnímu obyčejovému právu. Nicméně ne všichni s tímto přístupem souhlasí. Kritici argumentují, že jakékoli úmyslné promítání smrtící síly na území jiného státu, včetně cíleného zabíjení, může být považováno za použití síly, i když nevede k přímým vojenským střetům.⁵⁶ Tento postoj podpořila například reakce na atentát izraelských komand na člena OOP

⁵³ UK Government. *PM Commons Statement on Salisbury Incident Response* [online]. GOV.UK, 14. března 2018 [cit. 14. září 2024]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-commons-statement-on-salisbury-incident-response-14-march-2018>

⁵⁴ Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. *Report: Volume II* [online]. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, September 2009. Dostupné z: https://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ RUY, Tom. Meaning of Force and the Boundaries of the Jus ad Bellum: Are Minimal Uses of Force Excluded from UN Charter Article 2(4)? *American Journal of International Law* [online]. Cambridge University Press, 2021. [cit. 20. října 2024]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law>

Khalila al-Wazira v roce 1988⁵⁷, či plánovaný atentát na George H. W. Bushe v roce 1993 v Kuvajtu, který byl považován za porušení čl. 2 odst. 4 Charty OSN⁵⁸.

Dalším důležitým aspektem je, že se státy mohou z různých důvodů zdržet veřejného odsuzování těchto incidentů jako „použití síly“. Může jít o snahu vyhnout se diplomatickým konfliktům nebo vědomou snahu popřít přítomnost teroristů na svém území. To ale neznamená, že neexistuje právní rámec, který by podobné akce kvalifikoval jako porušení mezinárodního práva.

Nutné je zmínit i otázku, zda existuje minimální práh závažnosti, který musí být překročen, aby mohlo být určité jednání považováno za použití síly. Corten a IFFMCG tvrdí, že malé incidenty tuto hranici nepřekračují, ale jiní autoři, včetně kritiků z řad právníků a mezinárodních organizací, zastávají názor, že neexistuje konkrétní úroveň intenzity násilí, která by byla nezbytná pro spuštění mezinárodního ozbrojeného konfliktu.⁵⁹

V konečném důsledku se zdá, že jakékoli úmyslné použití smrtící síly na území jiného státu může spadat pod čl. 2 odst. 4 Charty OSN. Případ *Salisbury* tedy může být vnímán jako akt použití síly proti Spojenému království.⁶⁰

2.1.2. „Ozbrojený útok“

Aby mohlo být právo na sebeobranu aktivováno, musí být mimo existenci zmiňovaného použití síly, taktéž dané jednání kvalifikováno jako „ozbrojený útok“ v souladu s článkem 51 Charty OSN. Pokud bychom pokračovali v našem příkladu ze *Salisbury*, tak sama premiérka May se záměrně vyhýbala použití tohoto výrazu.⁶¹ Někteří právní experti však bez váhání prohlásili, že se jedná o „ozbrojený útok“.

Pro ty, kdo tvrdí, že „zabití jediné osoby“ nepředstavuje dostatečně závažné „užití síly“, logicky platí, že takový čin nemůže být považován za „ozbrojený útok“, který by aktivoval

law/article/abs/meaning-of-force-and-the-boundaries-of-the-jus-ad-bellum-are-minimal-uses-of-force-excluded-from-un-charter-article-24/B4E2E591CDF10BC975D303BE1438648D

⁵⁷ United Nations General Assembly. *Resolution 48/141* [online]. New York: United Nations, 20. prosince 1993. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/541/38/pdf/nr054138.pdf>

⁵⁸ United Nations. *Provisional Verbatim Record of the 4th Meeting, 48th Session of the General Assembly* [online]. New York: United Nations, 6. prosince 1993. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/pro/n93/861/91/img/n9386191.pdf?OpenElement>

⁵⁹ RUYTS: Meaning of Force and the Boundaries of the Jus ad Bellum.

⁶⁰ GROVE, Thomas. License to Kill: Salisbury and State-Sponsored Assassinations Under jus ad bellum. *Just Security* [online]., 2019. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/53924/license-kill-salisbury-state-sponsored-assassinations-jus-ad-bellum/>.

⁶¹ United Nations. *Report of the Secretary-General on the Protection of Civilians in Armed Conflict* [online]. 2018. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n18/069/74/pdf/n1806974.pdf?OpenElement>.

právo na sebeobranu. I pokud bychom incident v *Salisbury* považovali za „užití síly“, převládající výklad článku 51 udržuje rozdíl mezi „užitím síly“ a „ozbrojeným útokem“. Pouze nejzávažnější případy použití síly by měly vyvolat právo na sebeobranu, což bylo stanoveno Mezinárodním soudním dvorem v kauze *Nikaragua proti USA*⁶² a potvrzeno v následujících rozhodnutích.

I když tento výklad není bez kontroverzí, představuje dominantní názor v současné právní doktríně. MSD naznačil, že prahová hodnota závažnosti by neměla být nastavena příliš vysoko; avšak akt otravy jednotlivce na cizím území je podstatně méně závažný než například aktivní ohrožování (umístění min a odpalování raket) vojenské lodi, což bylo řešeno v rozsudku *Ropné plošiny*.⁶³ *Salisbury* incident tedy, ačkoliv jde o porušení mezinárodních norem, nesplňuje kritéria pro „ozbrojený útok“ podle rámce mezinárodního práva. Bezpochyby existuje mnoho případů, které si budou žádat hlubší a důkladnější zkoumání, kde rozlišení onoho prahu závažnosti nebude zcela zřejmé a řešení takových případů bude silně problematickou záležitostí.

2.1.3. Kritérium nezbytnosti a přiměřenosti

Dalším kritériem, které musí být v rámci aplikace práva na sebeobranu užito, je kritérium nezbytnosti a přiměřenosti. Sebeobrana by vždy měla být omezena na kroky nezbytné k zastavení a odražení ozbrojeného útoku. Kritérium nezbytnosti znamená, že stát může použít sílu pouze tehdy, pokud neexistuje jiná reálná možnost, jak útoku zabránit nebo ho ukončit, zatímco přiměřenost zajišťuje, že reakce na útok nepřekročí míru potřebnou k odvrácení hrozby.

Pokud se opět vrátíme k našemu příkladu ze *Salisbury*, kdyby Spojené království mělo důkazy o hrozbě dalších bezprostředních útoků, mohlo by se na základě těchto kritérií odvolat na právo sebeobranu, což by teoreticky umožnilo preventivní vojenské nebo bezpečnostní operace k zajištění ochrany. Tyto akce by však musely být jasně zaměřeny na odvrácení hrozby a nesměly by překročit nezbytnou míru násilí.

Naopak, pokud by takové důkazy chyběly, jakákoli násilná reakce by byla spíše vnímána jako odvetné (represivní) opatření, které je podle mezinárodního práva zakázáno. I když byla některá odvetná opatření v minulosti mezinárodním společenstvím tolerována (například už

⁶² Konkrétně se jedná o §191. International Court of Justice. *Judgment of 27 June 1986, Case Concerning the Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)* [online]. 1986. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>.

⁶³ International Court of Justice. *Judgment of 6 November 2003, Case Concerning the Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)* [online]. 2003. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/90/090-20031106-JUD-01-00-EN.pdf>

zmiňované americké údery proti Bagdádu v roce 1993⁶⁴), hranice mezi zákonnou sebeobranou a nezákonnou odvetou je často obtížné přesně vymezit.

2.1.4. „Bezprostřední hrozba“

Jako další důležitý, problematický, nicméně klíčový aspekt je zde existence "bezprostřední hrozby," která musí být jasně prokázána, aby bylo cílené zabíjení považováno za legální.

Debaty o výkladu článku 51 Charty OSN, zda umožňuje sebeobranu proti útokům, které mají teprve nastat, jsou dlouhodobě bez jednotného závěru. Někteří autoři, jako Mary Ellen O'Connell, zastávají názor, že znění článku je jasné a dovoluje sebeobranu pouze proti útokům, které již probíhají.⁶⁵ Jiní odborníci a státy tento výklad zpochybňují. V diskuzích se objevuje koncept bezprostřednosti útoku (imminence), který zastávají ti, kdo považují omezení sebeobrany pouze na probíhající útoky za příliš restriktivní, zatímco teorie preventivní sebeobrany proti jakýmkoli budoucím útokům je pro ně příliš povolná. Bezprostřednost tedy vytváří jakýsi kompromis.

Striktnější pojetí bezprostřednosti vnímá tento koncept jako časově omezený – bezprostřední útok je ten, který brzy nastane. Naopak, expanzivnější teorie bezprostřednosti se více zaměřují na nezbytnost a kauzalitu než na samotný časový rámec. V posledních letech došlo k posunu směrem k expanzivním výkladům, například k principům, které formuloval Daniel Bethlehem a které byly následně přijaty ve vyjádřeních právních poradců několika mocných států, včetně USA a Spojeného království.⁶⁶

I když se tyto expanzivní teorie často ukázaly jako konceptuálně nejasné, je zřejmé, že USA a někteří jejich spojenci nevnímají bezprostřednost časově. Pro ně jde spíše o rétorický prostředek než o skutečně právní koncept. Ozbrojený útok je považován za bezprostřední, pokud je na něj třeba reagovat ihned, bez ohledu na to, kdy a jak k útoku dojde.⁶⁷ Bezprostřední útok je takový, kde útočník neustoupí, pokud nedojde k nějakému zásahu, například v podobě sebeobranného použití síly. Pokud přijmeme tento expanzivní přístup, že sebeobrana je

⁶⁴ United Nations. *Provisional Verbatim Record of the 4th Meeting, 48th Session of the General Assembly*.

⁶⁵ O'CONNELL E., Mary. The Killing of Soleimani and International Law *EJIL: Talk!* [online]. 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/the-killing-of-soleimani-and-international-law/>.

⁶⁶ WRIGHT, Jeremy. The Modern Law of Self-Defence. *EJIL: Talk!* [online]. 2018. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/the-modern-law-of-self-defence/>.

⁶⁷ LIEFLÄNDER, T., AKANDE, Dapo. Misapplication of the Law of Self-Defense to the Syrian Conflict. *American Journal of International Law* [online databáze], 2013, roč. 107, č. 3, s. 563-571. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.5305/amerjintelaw.107.3.0563>.

přípustná proti bezprostředním útokům, které vyžadují okamžitou obrannou akci, existují dvě základní formy této reakce.⁶⁸

- **Útok na osoby nebo objekty útočícího státu**, které budou použity k provedení útoku, například letecký úder na tanky útočícího státu těsně před překročením hranice.
- **Útok na majetek útočícího státu**, který není nezbytný pro plánovaný útok, ale jehož cílem je způsobit bolest nebo škodu s cílem odradit útočníka od provedení útoku.

První typ reakce narušuje schopnost útočníka útok provést, druhý zasahuje jeho vůli tak učinit. První typ je více v souladu s výjimečnou povahou sebeobranu podle Charty OSN, zatímco druhý může být v rozporu s konceptem bezprostřednosti a může být těžko odlišitelný od nezákonného odvetného opatření.⁶⁹

Jako vzorový příklad zde užijeme cílený útok na Kásima Solejmáního, kde Spojené státy použily oba typy odůvodnění. Ministr zahraničí Pompeo prohlásil, že Solejmání aktivně plánoval velkou akci, která by ohrozila americké životy, a že zásah byl nezbytný k přerušení tohoto bezprostředního útoku.⁷⁰ Zároveň však zazněly i argumenty o odstrašení Íránu od budoucích útoků.

Problém s argumentem o odstrašení spočívá v tom, že je velmi těžké předem odhadnout, zda bude takové použití síly skutečně účinné. Zatímco údery na prostředky zapojené do plánovaného útoku lze objektivně vyhodnotit (např. zničení tanků zastaví útok), je obtížné předvídat, zda zásah do rozhodovacího procesu útočníka, například zabitím vysokého představitele, změní jeho chování. V případě Solejmáního se zdá, že jeho zabití vedlo spíše k eskalaci, než k odstrašení Íránu, což dokládají veřejná prohlášení Íránu o pomstě.⁷¹

Není tedy jasné, zda byl útok na Solejmáního nutný pro sebeobranu. Pokud nebylo možné spolehlivě posoudit, že jeho zabití skutečně zastaví bezprostřední útok, nemohla být tato akce

⁶⁸ MILANOVIC, Marko. The Soleimani Strike and Self-Defence against an Imminent Armed Attack. *EJIL: Talk!* [online]. 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/the-soleimani-strike-and-self-defence-against-an-imminent-armed-attack/>.

⁶⁹ HAQUE, Adil Ahmad. Law and Morality at War. *European Journal of International Law* [online]. 2013, roč. 24, č. 1, s. 235-. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ejil/article/24/1/235/438278>.

⁷⁰ COOPER, Helene, HUBBARD, Ben, SCHMITT, Eric. U.S. Strike in Iraq Kills Qassem Soleimani, Commander of Iranian Forces *The New York Times* [online]. 2. ledna 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/01/02/world/middleeast/qassem-soleimani-iraq-iran-attack.html>.

⁷¹ SADJADPOUR, Karim. *Soleimani's Ultimate Revenge* [online]. Carnegie Endowment for International Peace, 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/posts/2020/01/soleimanis-ultimate-revenge?lang=en>.

považována za nezbytnou.⁷² To však neznamená, že každý neúspěšný pokus o sebeobranu je automaticky nezákonný. Pokud ale stát, který se na sebeobranu odvolává, nemá jistotu, zda jeho odstrašující akce zastaví bezprostřední útok, není taková akce vhodná pro daný účel a nemůže být považována za nezbytnou ve smyslu článku 51 Charty OSN.⁷³

A konečně, pokud jde o otázku, zda skutečně existoval bezprostřední útok, americké zpravodajské informace samotné tuto možnost zpochybňují. Někteří představitelé USA vyjádřili pochybnosti o tom, že Solejmání plánoval bezprostřední útok, jelikož komunikace mezi ním a iránským nejvyšším vůdcem ukazovaly, že útok dosud nebyl nikterak schválen.⁷⁴

2.2. Jus in bello

Další důležitou součástí legálního rámce je mezinárodní humanitární právo (MHP), což je soubor pravidel, která se uplatňují během ozbrojených konfliktů a upravují způsob vedení války s cílem minimalizovat utrpení zneprátených stran a jejich bojovníků.⁷⁵ Důležitým faktorem zde bude samotná existence vnitrostátního, či mezinárodního ozbrojeného konfliktu, což nám bude vytvářet možnost toto právo aplikovat.⁷⁶

2.2.1. Mezinárodní ozbrojené konflikty (MOK)

Mezinárodní ozbrojené konflikty se dříve týkaly pouze ozbrojených konfliktů mezi státy, jak to definuje společný článek 2 Ženevských úmluv.⁷⁷ Tento článek zahrnuje všechny případy,

⁷² O'CONNELL: The Killing of Soleimani and International Law.

⁷³ MILANOVIC: The Soleimani Strike and Self-Defence against an Imminent Armed Attack.

⁷⁴ O'CONNELL: Mary. The Killing of Soleimani and International Law.

⁷⁵ Jus in bello je soubor zákonů, které vstupují v platnost, jakmile začne válka. Jeho cílem je regulovat, jak se války vedou, aniž by se přihlíželo k důvodům, jak nebo proč začaly. Takže strana zapojená do války, kterou lze snadno označit jako nespravedlivou (například agresivní invaze Iráku do Kuvajtu v roce 1990), by se stále musela řídit určitými pravidly během vedení války, stejně jako strana druhá. Toto právní odvětví se opírá o zvykové právo, založené na uznávaných praktikách války, stejně jako o smluvní právo (například Haagské regulace z let 1899 a 1907), které stanovují pravidla pro vedení nepřátelství. Mezi další hlavní dokumenty patří čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949, které chrání oběti války-nemocné a zraněné (první); na moři v nouzi (druhá); válečné zajatce (třetí); a civilisty v rukou nepřátelské strany a, v omezené míře, všechny civilisty na územích zemí konfliktu (čtvrtá)-a Dodatkové protokoly z roku 1977, které definují klíčové pojmy, jako jsou bojovníci, obsahují podrobné ustanovení na ochranu neúčastníků boje, zdravotnických transportů a civilní obrany a zakazují praktiky jako je bezohledný útok. Neexistuje shoda na tom, jak běžně nazývat jus in bello. Mezinárodní výbor Červeného kříže (ICRC) a mnozí odborníci, kteří dávají přednost zdůraznění pozitivního, jej nazývají mezinárodním humanitárním právem (MHP), aby podtrhli svůj cíl zmírnit excesy války a chránit civilisty a další neúčastníky boje. Na druhou stranu, vojenské myšlenkové proudy, podporované dalšími odborníky, zdůrazňují, že zákony války jsou odvozeny přímo ze zvyků a praktik samotné války a mají sloužit armádám států. Obvykle používají tradičnější terminologii, jako jsou zákony a zvyky ozbrojeného konfliktu nebo jednoduše zákony války. International Committee of the Red Cross. *What is International Humanitarian Law?* [online]. ICRC, 2004. Dostupné z: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/what-is-ihl-factsheet.pdf.

⁷⁶ MILANOVIC, Marko. Was the Killing of Osama bin Laden Lawful? *EJIL: Talk!* [online]. 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/was-the-killing-of-osama-bin-laden-lawful/>.

⁷⁷ MEZINÁRODNÍ VÝBOR ČERVENÉHO KŘÍŽE. *Ženevské úmluvy* [online]. Český červený kříž, 1949. Dostupné z: https://www.cervenýkříž.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/zenevske_uumluvy.pdf

kdy dva nebo více států používá ozbrojenou sílu proti sobě, a to bez ohledu na intenzitu násilí nebo formální vyhlášení války. MOK zahrnuje tři hlavní formy:⁷⁸

- **Vyhlášená válka** – Válka oficiálně vyhlášená podle pravidel Haagské úmluvy III. V tomto případě dochází k formálnímu vyhlášení válečného stavu, a to i přesto, že některé strany tento stav neuznají.
- **Jiný ozbrojený konflikt** – Sem spadají veškeré situace, kdy se státy uchylují k ozbrojené síle bez formálního vyhlášení války. Tento typ konfliktu je dobře popsán v případě *Tadić*⁷⁹ řešený Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (MTBJ), kde bylo stanoveno, že jakékoli použití ozbrojené síly mezi státy vede k MOZ, aniž by bylo nutné, aby síla dosáhla určité úrovně intenzity.⁸⁰
- **Okupace** – Okupace území jednoho státu jiným státem, a to i bez vojenského odporu, spadá rovněž do kategorie MOK. Článek 42 Řádu války pozemní stanoví⁸¹, že území je považováno za okupované, pokud je pod faktickou kontrolou nepřátelské armády, bez ohledu na to, zda se okupovaná strana brání.

MOK zahrnuje rovněž specifické případy, jako jsou boje za národní osvobození, které byly zahrnuty do Dodatkového protokolu I⁸². Tento protokol přidává situace, kdy národy bojují proti koloniální nadvládě, cizí okupaci nebo rasistickému režimu, což bylo historicky zaměřeno na specifické konflikty, jako byly portugalské kolonie nebo Jihoafrická republika. Přestože bylo toto ustanovení považováno za kontroverzní a mnoho států jej nepřijalo, nadále zůstává součástí mezinárodního práva.⁸³

2.2.2. Vnitrostátní (ne-mezinárodní) ozbrojené konflikty (VOK)

Vnitrostátní ozbrojené konflikty, tedy konflikty, které nemají mezinárodní povahu, se týkají ozbrojeného násilí mezi vládními silami a nestátními ozbrojenými skupinami nebo mezi těmito skupinami navzájem. Definici VOK poskytl taktéž případ *Tadić*⁸⁴, kde byl VOK popsán jako „déltrvající ozbrojené násilí mezi vládními autoritami a organizovanými ozbrojenými

⁷⁸ ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. *Pravidla mezinárodního humanitárního práva, příloha 1* [online]. Český červený kříž, 2020. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/nsmhp_svbs/Pravidla_priloha_1.pdf.

⁷⁹ ICTY Rozhodnutí – Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii – 1999 – (Tadić) – IT-94-1.

⁸⁰ ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. *Pravidla mezinárodního humanitárního práva*. 2020.

⁸¹ Haagské úmluvy o pravidlech a zvyklostech války na souši z roku 1907.

⁸² MEZINÁRODNÍ VÝBOR ČERVENÉHO KŘÍŽE. *Ženevské úmluvy*. 1949.

⁸³ ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. *Pravidla mezinárodního humanitárního práva*. 2020.

⁸⁴ ICTY. *Tadić* (IT-94-1). 1999.

skupinami nebo mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu“.⁸⁵ MOK musí splňovat dvě hlavní podmínky:

- **Intenzita konfliktu** – Konflikt musí dosáhnout určité úrovně intenzity, což zahrnuje faktory jako délku trvání, počet obětí, použití vojenských prostředků a rozsah vojenských operací. Konflikty, které nedosahují této úrovně, jsou považovány za vnitřní nepokoje, jako jsou demonstrace nebo izolované akty násilí, a nepodléhají mezinárodnímu humanitárnímu právu.⁸⁶
- **Organizovanost stran** – Organizované ozbrojené skupiny musí mít určitou úroveň hierarchie a schopnost vést koordinované vojenské operace. Toto zahrnuje například existenci velitelské struktury, schopnost udržet kontrolu nad částí území a plnit povinnosti podle MHP.⁸⁷

Rozlišování mezi konflikty nižší a vyšší intenzity je důležité pro aplikaci specifických právních režimů. Konflikty nižší intenzity podléhají pouze režimu společného článku 3 Ženevských úmluv, který zajišťuje základní ochranu osob neúčastnících se bojů, zatímco konflikty vyšší intenzity (vertikální konflikty mezi vládou a ozbrojenými skupinami) mohou podléhat i Dodatkovému protokolu II. Tento protokol vyžaduje, aby ozbrojené skupiny měly dostatečnou organizaci, kontrolu nad částí území a schopnost provádět trvalé vojenské operace.⁸⁸ V případě vnitřního napětí, nepokojů, jako jsou izolované akty násilí, nebo v době míru, je aplikace MHP vyloučena.⁸⁹ V těchto případech je možné posuzovat situace podle vnitrostátního práva, popřípadě principů a pravidel *jus ad bellum*.⁹⁰

V souvislosti s aplikovatelností lze uvést poutavý článek zabývající se snahou USA spojit určité jednotlivce nacházející se mimo oblast aktivních nepřátelských akcí s VOK a rozšířit tak kategorii jednotlivců, jejichž cílení je údajně upraveno MHP.⁹¹ Samotné posouzení konkrétní situace a zodpovězení otázky, zda se může MHP aplikovat je často velmi problematické a vždy

⁸⁵ INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS. *How is the Term “Armed Conflict” Defined in International Humanitarian Law?* [online]. ICRC, březen 2008. Dostupné z: <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>

⁸⁶ ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. Pravidla mezinárodního humanitárního práva. 2020.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ International Committee of the Red Cross. *What is International Humanitarian Law?*

⁹⁰ ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. Pravidla mezinárodního humanitárního práva. 2020.

⁹¹ MILANOVIC, Marko. On Whether IHL Applies to Drone Strikes Outside Areas of Active Hostilities: A Response to Ryan Goodman. *EJIL: Talk!* [online]. 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/on-whether-ihl-applies-to-drone-strikes-outside-areas-of-active-hostilities-a-response-to-ryan-goodman/>.

se najdou názory, které podporující oba z možných závěrů. Pro vhled do této problematiky nám nicméně postačí základní rozlišení dle pravidel aplikovatelnosti.⁹²

MHP stanoví tři hlavní zásady, které musí být při vedení vojenských operací dodrženy: vojenská nezbytnost, proporcionalita a rozlišování.⁹³ Vojenská nezbytnost znamená, že jakýkoli útok musí být strategicky nutný k dosažení legitimního vojenského cíle. Proporcionalita vyžaduje, aby škody způsobené útokem nebyly nepřiměřené k očekávanému vojenskému přínosu (především ve vztahu k civilistům). Rozlišování pak ukládá povinnost odlišit mezi bojovníky a civilisty, přičemž civilisté nesmí být cíleným objektem útoku. Podle Ženevských konvencí a jejich Dodatkových protokolů, které tvoří základ MHP, musí být cílené zabíjení omezeno na bojovníky a osoby, které se přímo účastní nepřátelských akcí. Nedodržení těchto zásad může vést k tomu, že konkrétní vojenské operace budou klasifikovány jako válečné zločiny.

2.2.3. Zásada rozlišování

V rámci realizace cílených operací proti členům teroristických organizací je klíčové zaměřit se na otázku rozlišování. Tato otázka vyvstává zejména kvůli složitostem, které se pojí s identifikací legitimních vojenských cílů. V rámci asymetrických konfliktů, kde neexistuje jasná hranice mezi bojujícími stranami a civilním obyvatelstvem, je mnohdy obtížné rozlišit mezi těmi, kdo aktivně vedou boj, a civilisty, kteří by měli být před takovými útoky chráněni. Tuto situaci dále komplikuje přítomnost teroristických frakcí, které záměrně využívají této nejasnosti k tomu, aby skryly své operace mezi civilisty, čímž zvyšují riziko chybného zacílení. Následkem těchto omylů mohou být tragické civilní oběti, což zvyšuje napětí a ztěžuje dodržování pravidel MHP. Tyto komplikace pak vyžadují aplikaci dalších specifických právních norem a předpisů, které by měly být uplatňovány v situacích, kdy je obtížné přesně identifikovat cíle a zajistit, aby byly útoky prováděny v souladu s právními a morálními zásadami MHP.⁹⁴ Mezinárodní právo vytvořilo několik kategorií, které lze rozlišovat.⁹⁵

⁹² International Committee of the Red Cross. *What is International Humanitarian Law?*

⁹³ Mezinárodní humanitární právo: sada mezinárodních právních předpisů zahrnující Ženevské úmluvy (1949), dodatkové protokoly (1977), Haagské konvence (1899/1907) a další relevantní normy.

⁹⁴ Solis, Gary D., *The Law of Armed Conflict: International Humanitarian Law in War* [online databáze]. Cambridge: Cambridge University Press, 2021 [cit. 4. června 2024]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/highereducation/books/the-law-of-armed-conflict/42055E6BDDA1999518059AA5AFA8CD25#overview>

⁹⁵ International Committee of the Red Cross. *Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law* [online]. ICRC, 2009. Dostupné z: <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>

2.2.3.1. Mezinárodní ozbrojené konflikty (MOK)

V rámci MOK od sebe můžeme rozlišit:

- **Kombatanti** jsou osoby přímo zapojené do bojů jako členové ozbrojených sil stran v konfliktu. V rámci MOK mají právo aktivně se účastnit vojenských operací a být legitimními cíli nepřátelských útoků. Status kombatanta je upraven třetí Ženevskou úmluvou a poskytuje osobám několik zásadních práv.⁹⁶ Kombatanti musí být příslušníky ozbrojených sil stran v konfliktu. Mají oprávnění zapojit se do bojových akcí. Pokud jsou kombatanti zajati, jsou chráněni jako váleční zajatci, mají zajištěné humánní zacházení, jsou chráněni před mučením a mají právo na spravedlivý soud. Tato práva se vztahují výlučně na mezinárodní ozbrojené konflikty, kde je status kombatanta formálně uznán.⁹⁷
- **Civilisté** jsou osoby, které se nepodílejí na vojenských operacích a nejsou členy ozbrojených sil. Mezinárodní právo jim poskytuje ochranu před přímými útoky, jak stanoví článek 51 odst. 2 Prvního protokolu k Ženevským úmluvám, který jasně stanoví, že civilní obyvatelstvo a jednotliví civilisté nesmějí být cílem vojenských útoků. Civilisté musí zůstat mimo přímou účast na vojenských akcích, aby si zachovali svou ochranu. Pokud se civilista přímo zapojí do nepřátelských akcí (například členstvím v ozbrojených skupinách, které provádějí útoky), dočasně ztrácí svou ochranu a stává se legitimním cílem. Tato ztráta ochrany platí pouze po dobu, kdy se těchto aktivit účastní. Jakmile civilista přestane být aktivním účastníkem nepřátelských akcí, jeho ochrana se obnovuje.⁹⁸

2.2.3.2. Vnitrostátní (ne-mezinárodní) ozbrojené konflikty (VOK)

Ve VOK se status kombatanta nepoužívá. Místo toho se používá výraz:

- **Bojovník (fighter)**, který označuje členy ozbrojených skupin nestátních aktérů. Tito bojovníci nemají nárok na status válečných zajatců, a to ani tehdy, pokud jsou zadrženi. Nicméně jsou stále chráněni jinými ustanoveními mezinárodního humanitárního práva, zejména článkem 3 společným Ženevským úmluvám a

⁹⁶ MEZINÁRODNÍ VÝBOR ČERVENÉHO KŘÍŽE: Ženevské úmluvy, 1949.

⁹⁷ International Committee of the Red Cross. Israel, Targeted Killings case. In: Mezinárodní výbor Červeného kříže. Casebook ICRC. New York: ICRC, 2006. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/case-study/israel-targeted-killings-case>.

⁹⁸ Tamtéž.

dodatkovým protokolem II, které zajišťují základní ochrany, jako je humánní zacházení a zákaz mučení.⁹⁹ Bojovníci ve VOK nemají podle mezinárodního práva stejné právní uznání jako kombatanți v MOK, ale mohou být napadeni, pokud jsou považováni za osoby s nepřetržitou bojovou funkcí. Tato funkce definuje bojovníky jako osoby, které jsou trvale zapojeny do bojových úkolů ozbrojené skupiny. Členové těchto skupin mohou být tedy napadeni kdykoliv, protože jsou považováni za legitimní cíle po celou dobu konfliktu.¹⁰⁰

- **Civilisté** si ve VOK zachovávají ochranu podle mezinárodního práva, pokud se neúčastní bojových akcí. Nicméně, pokud se civilista rozhodne účastnit bojů, např. prostřednictvím členství v nestátní ozbrojené skupině, dočasně ztrácí ochranu po dobu účasti na bojových akcích. Jakmile přestanou aktivně bojovat, jejich status civilistů se obnovuje. Tento přístup je znám jako pravidlo přímé účasti na nepřátelských akcích, což znamená, že civilista, který přímo zasahuje do nepřátelství, může být legitimně napaden, ale pouze po dobu, kdy trvá jeho účast v boji.¹⁰¹

Důležité je si taktéž zmínit kritéria pro ztrátu ochrany civilistů. Aby byla osoba považována za přímo účastníkem se nepřátelských akcí, musí splňovat tři klíčová kritéria¹⁰²:

- **Práh škodlivého účinku:** Akce musí mít přímý vliv na schopnost nepřítele provádět vojenské operace nebo způsobit ztráty.
- **Přímý kauzální vztah:** Mezi akcí civilisty a způsobeným škodlivým účinkem musí existovat přímá příčinná souvislost.
- **Záměr:** Civilista musí mít úmysl škodit vojenským operacím nebo schopnostem nepřítele.

Tyto tři faktory jsou klíčové pro určení, kdy civilista ztrácí svou ochranu a stává se legitimním cílem. Po skončení účasti v nepřátelských akcích se ochrana civilisty opět obnovuje.¹⁰³

⁹⁹ MEZINÁRODNÍ VÝBOR ČERVENÉHO KŘÍŽE: Ženevské úmluvy, 1949.

¹⁰⁰ ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. Pravidla mezinárodního humanitárního práva. 2020.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS: Direct Participation in Hostilities, 2009.

¹⁰³ Tamtéž.

Navážeme vhodným příkladem, který dobře ilustruje zásadu rozlišování v MHP. Konkrétně se jedná o cílené zabití Mohsena Fakhrizadeha, íránského jaderného vědce zavražděného izraelskými operativci.¹⁰⁴ Tento případ vyvolal zásadní otázky ohledně jeho právního statusu, konkrétně zda byl Fakhrizadeh civilista, kombatanť, nebo bojovník, a jaké z toho plynuly důsledky. Ačkoli existuje mnoho debat o tom, zda se MHP v tomto případě aplikovalo, můžeme vycházet z předpokladu, že mezi Íránem a Izraelem v době útoku existoval uznaný mezinárodní ozbrojený konflikt. Podle MHP jsou vědci, i když pracují na projektech s vojenským využitím, obecně považováni za civilisty.¹⁰⁵ Fakhrizadeh pracoval na íránském jaderném programu, což by mohlo naznačovat, že si zachoval status civilisty, pokud se přímo neúčastnil nepřátelských akcí.

Podle MHP mají civilisté ochranu před útoky, pokud se přímo neúčastní bojových akcí. I v případě, že pracují ve vědeckých zařízeních s vojenským využitím, tato zařízení mohou být legitimním vojenským cílem, pokud jejich zničení přinese konkrétní vojenskou výhodu. Nicméně samotní vědci nepřestávají být považováni za civilisty jen na základě toho, že jejich práce nepřímo podporuje vojenské úsilí.¹⁰⁶ Pokud by to tak nebylo, mohli by být i další civilisté, jako například zemědělci či tovární dělníci, kteří také přispívají k válečnému úsilí, považováni za bojovníky a ztratili by svou ochranu podle MHP, což by bylo v rozporu se základními principy a smyslem MHP.¹⁰⁷ V takovém případě bychom mohli učinit závěr, že jeho zabití nebylo dle pravidel MHP přípustné.

Nicméně Fakhrizadehova situace je komplikována tím, že kromě toho, že byl vědcem a profesorem, měl hodnost brigádního generála v Íránských revolučních gardách, které jsou považovány za součást íránských ozbrojených sil. Podle článku 150 íránské ústavy¹⁰⁸ jsou Revoluční gardy nedílnou součástí íránských ozbrojených sil, což by mohlo znamenat, že Fakhrizadeh byl fakticky bojovníkem. Členové ozbrojených sil jsou podle MHP považováni za legitimní vojenské cíle, což by znamenalo, že jeho zabití by nebylo porušením MHP, pokud byl v té době platný ozbrojený konflikt. Jeho status by se tak podobal jinému íránskému generálovi, Qasemu Soleimanimu, který byl také považován za legitimní vojenský cíl.¹⁰⁹

¹⁰⁴ MILANOVIC, Marko. The Law and Tech of Two Targeted Killings. *EJIL: Talk!* [online]. 21. ledna 2020 [cit. 25. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/the-law-and-tech-of-two-targeted-killings/>

¹⁰⁵ INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS: Direct Participation in Hostilities, 2009.

¹⁰⁶ MILANOVIC: The Law and Tech of Two Targeted Killings.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Islamic Republic of Iran. *Constitution of the Islamic Republic of Iran* [online]. 1989. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989.pdf?lang=en

¹⁰⁹ O'CONNELL: The Killing of Soleimani and International Law.

Z toho vyplývá, že i když Fakhrizadehův status jako vědce by mu v normálních podmínkách poskytoval ochranu civilisty, jeho vojenské postavení tuto situaci významně komplikovalo. Pokud by byl považován za bojovníka, mohl být cílem v rámci ozbrojeného konfliktu, avšak jakýkoli útok by stále musel splňovat požadavky MHP.

Terorismus, charakterizovaný úmyslnými útoky na civilisty a využíváním strachu jako politického nástroje, často vyvolává otázky o tom, zda a jak může být takové chování regulováno v rámci MHP. Zatímco MHP poskytuje jasná pravidla pro ochranu legitimních bojovníků a civilistů během ozbrojených konfliktů, aplikace těchto pravidel na teroristy, kteří často neplní kritéria pro status bojovníka, představuje složitý problém. Teroristické aktivity, které zahrnují skryté operace nebo cílené útoky na civilní cíle, obvykle neodpovídají definicím a standardům MHP pro legitimní účastníky konfliktu. V důsledku toho může být pro aplikaci MHP na teroristy obtížné najít odpovídající právní rámec. Tato komplikace se dále zvyšuje tím, že terorismus je často považován za trestný čin podle národních a mezinárodních právních norem, které se zaměřují na potrestání teroristických činů, ale ne vždy se prolínají s pravidly MHP. V tomto kontextu se objevuje otázka, do jaké míry lze na teroristy aplikovat tyto normy a jaké právní nástroje a mechanismy jsou k dispozici pro jejich stíhání a ochranu obětí jejich činů. Zatímco některé aspekty MHP mohou být aplikovány, pokud teroristé vykonávají svou činnost v rámci organizovaných skupin a dodržují určitá pravidla, jejich činy často představují vážné porušení základních zásad humanity a mohou být stíhány jako válečné zločiny nebo zločiny proti lidskosti.¹¹⁰

2.2.3.3. Kategorie nezákonných bojovníků

V souvislosti s touto otázkou byl izraelským Nejvyšším soudem v rámci případu Cílených zabití, představen pozoruhodný koncept, který řešil právní status teroristů zapojených do ozbrojeného konfliktu mezi Izraelem a teroristickými organizacemi. Podle státu Izrael by teroristé měli spadat do třetí kategorie – tzv. „nezákonných bojovníků“. Ti aktivně zasahují do konfliktů, ale na rozdíl od regulérních bojovníků neplní mezinárodní požadavky, např. nenošení uniforem či nerespektování válečných zákonů. Tito nezákonní bojovníci nejsou považováni za civilisty a zároveň nemají nárok na práva bojovníků, včetně statusu válečných zajatců. Z tohoto důvodu mohou být legitimními cíli útoků, pokud se podílejí na bojích. Podobný koncept lze nalézt i v rámci USA a jejich boje proti terorismu, konkrétně z námořní základny

¹¹⁰ Tamtéž.

Guantánamo.¹¹¹ Kategorii "nezákonných bojovníků" se zabývají především asymetrické konflikty, kde se střetávají státy s nestátními ozbrojenými skupinami, například teroristickými organizacemi. Tradiční rozlišení na civilisty a bojovníky zde často selhává, neboť mnozí teroristé splývají s civilním obyvatelstvem a nejednají podle válečných zákonů, což komplikuje jejich identifikaci a určení právního statusu.¹¹²

Navzdory izraelskému návrhu soud rozhodl, že současné mezinárodní právo, včetně Haagských a Ženevských úmluv, zatím tuto třetí kategorii neuznává. Podle soudu nejsou dostupné důkazy dostatečné k tomu, aby bylo možné kategorii "nezákonných bojovníků" formálně začlenit do obyčejového mezinárodního práva. Soud však uznal, že se válečné právo musí přizpůsobit novým podmínkám a výkladovým pravidlům, které lépe reflektují realitu moderních konfliktů. Tento výklad by měl respektovat změny ve vedení konfliktů, kde nestátní aktéři hrají stále větší roli. Pro lepší pochopení této otázky soud odkázal na článek 51 odst. 3 Prvního protokolu k Ženevským úmluvám, který stanoví, že civilisté jsou chráněni před útoky, pokud se přímo neúčastní nepřátelských akcí. Tato zásada, přijatá i Mezinárodním výborem Červeného kříže (ICRC), je podle soudu součástí obyčejového mezinárodního práva. Civilisté, kteří se však přímo účastní bojů, tuto ochranu ztrácejí v době, kdy se podílejí na nepřátelských akcích. Tato zásada je klíčová pro pochopení toho, jak by mohl být status nezákonných bojovníků právně zakotven.¹¹³

I když zatím není uznána formální třetí kategorie nezákonných bojovníků, tato diskuze otevírá dveře k dynamickému výkladu mezinárodního práva. Vznik nové kategorie může být důležitý pro moderní konflikty, tedy i námi řešené cílené operace, kde se nestátní aktéři stávají významnými účastníky a kde tradiční právní rozdělení na bojovníky a civilisty nedostačuje.

Jak už jsme si zmínili, mimo zásadu rozlišování, je toto právo přísně regulováno zásadami nezbytnosti a proporcionality. Tyto zásady vyžadují, aby použití síly bylo nezbytné k odvrácení bezprostřední hrozby a aby bylo přiměřené této hrozbě, současně je zde požadavek na státy činit takové kroky v součinnosti a vědomím OSN, případně dalších dotčených států. Například útoky Izraele na Irán, konkrétně bombardování komplexu na výrobu jaderných reaktorů, byly široce kritizovány, protože byly provedeny na území Iráku bez souhlasu irácké vlády, což představuje porušení suverenity tohoto státu, za což si Izrael vyslechnul širokou kritiku, včetně

¹¹¹ Sassòli, Marco. *Symposium on the Guantánamo Entanglement: The Status of Persons Held in Guantánamo under International Humanitarian Law*. [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/ca04f7/pdf/>.

¹¹² International Committee of the Red Cross. *Israel, Targeted Killings case*.

¹¹³ Tamtéž.

následně vydané rezoluce Rady bezpečnosti OSN.¹¹⁴ Je však třeba zdůraznit, že s ohledem na problematiku globálního terorismu se nástroje OSN často jeví jako nedostatečné. V těchto situacích jsou státy nuceny čelit složitému rozhodování: buď se postaví hrozbě dle pravidel mezinárodního práva a zajistí tak ochranu vlastní suverenity a bezpečnosti svých občanů legálními prostředky, nebo se rozhodnou jednat v ne zcela kompletním souladu s mezinárodním právem a činit vlastní kroky k odvrácení, či předejití konkrétní hrozbě, i když to může znamenat riziko potenciálního mezinárodního odsouzení a ztrátu prestiže na globální scéně. Tento rozhodovací proces vytváří značný prostor pro uvážení a flexibilitu, přičemž každá akce musí být posuzována individuálně s ohledem na specifické okolnosti. Současně je však třeba si uvědomit, že individuální akce států mohou vést k vyšší míře utajení operací, což paradoxně může přispět k jejich větší úspěšnosti a efektivitě v boji proti terorismu. Tento přístup však s sebou nese i riziko eskalace konfliktů a mezinárodních tenzí.¹¹⁵

2.3. Porušení státní suverenity

S realizací akcí cíleného zabíjení taktéž souvisí narušení suverenity států prostřednictvím vojenských operací na jejich území, a to bez souhlasu vlády dotčeného státu, či jiného legitimního důvodu (sebeobrana), představuje zásadní problém v oblasti mezinárodního práva. Jak už je jednou zmiňováno, princip suverenity zakotvený v Chartě OSN, zajišťuje každému státu právo na územní integritu a politickou nezávislost. Jakékoliv použití síly na území jiného státu bez jeho výslovného souhlasu, pokud není jasně ospravedlněno právem na sebeobranu nebo mandátem Rady bezpečnosti OSN, je považováno za porušení mezinárodního práva.¹¹⁶

Další příkladný vhled do praktického porušení suverenity můžeme vyvodit z jednání USA, které v rámci „války proti terorismu“ zdá se, zaujalo stanovisko, že moderní válečné konflikty, zvláště prostřednictvím cílených zabíjení a útoků drony, rozšířily pojem suverenity nad rámec tradičních státních hranic. Uvedeme-li si příklad z jejich praxe, americké útoky drony, které byly prováděny z tajné základny v Saúdské Arábii, rozmazávají národní hranice a vyvolávají otázky o dosahu americké suverenity. USA tak fungují v rámci, kde suverenity přesahuje jejich geografické hranice, což jim umožňuje provádět vojenské akce po celém světě bez formálního

¹¹⁴ Rezoluce 487 (1981) přijatá Radou bezpečnosti OSN na jejím 2288. zasedání dne 19. června 1981.

¹¹⁵ WALLACE, William. *Recourse to Force: State Action Against Threats and Armed Attacks* [online databáze]. Oxford: Oxford University Press, 2011 [cit. 4. června 2024]. Dostupné z: https://books.google.cz/books/about/Recourse_to_Force.html?id=VprgjwEACAAJ&redir_esc=y.

¹¹⁶ Reuters. U.S. Drone Strikes Violate Pakistan's Sovereignty.

vyhlášení války¹¹⁷. Několik zemí, například Džibutsko a Pákistán, bylo donuceno do dohod, které umožňují americkému vojenskému personálu volně působit na jejich území, často s obejitím místní jurisdikce.¹¹⁸ Tento přístup vyvolává zásadní otázky týkající se suverenity těchto států, zejména když americké síly provádějí smrtící operace, jako jsou útoky dronů, ze základen na cizím území. Například útoky Spojených států na teroristické cíle v Pákistánu byly často prováděny bez předchozího vědomí nebo souhlasu pákistánské vlády. Takové operace vedly k významnému napětí mezi těmito dvěma zeměmi a zpochybnily jejich vzájemné vztahy, přičemž vznikla otázka, zda USA tímto způsobem neporušily pákistánskou suverenitu.¹¹⁹

Tyto akce jsou často tajné a obcházejí suverenitu hostitelských zemí, což ukazuje významný odklon od tradičních konceptů respektování územní integrity cizích států. Takové porušení suverenity má nejen právní, ale i politické důsledky, protože každý stát si chrání svou územní integritu jako základní pilíř své existence. Akce tohoto druhu mohou vést ke zhoršení bilaterálních vztahů, narušení regionální stability a k dalšímu šíření nedůvěry v mezinárodní systém, který by měl podle norem a zásad mezinárodního práva tyto otázky chránit.

2.4. Mezinárodní právo lidských práv

Tím se dostáváme k dalšímu souboru právních norem, které se v těchto situacích uplatní a tímto souborem je mezinárodní právo lidských práv (MPLP), které chrání základní práva jednotlivců, včetně práva na život. Tento soubor norem se uplatní, jak v době míru, tak v době ozbrojených konfliktů. Jedná se o komplexní systém, který se skládá z několika klíčových mezinárodních dokumentů, jejichž cílem je ochrana základních práv a svobod jednotlivců po celém světě. Jedním z nejdůležitějších dokumentů je Všeobecná deklarace lidských práv (VDLP), přijatá Valným shromážděním OSN v roce 1948. I když není právně závazná, slouží jako základní standard a inspirace pro další závazné smlouvy. Na VDLP navazují dva významné pakty, které byly přijaty v roce 1966: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (MPoPP) a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (MPHSP). MPoPP chrání práva jako je právo na život, svobodu projevu, spravedlivý proces a zákaz mučení, zatímco MPHSP se zaměřuje na práva týkající se práce, zdraví, vzdělání a přiměřené životní úrovně. V rámci regionální ochrany lidských práv hraje důležitou roli Evropská úmluva

¹¹⁷ HUMAN RIGHTS WATCH. Q & A on US Targeted Killings and International Law. *Human Rights Watch* [online]. 19. prosince 2011 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2011/12/19/q-us-targeted-killings-and-international-law>.

¹¹⁸ SALSABILA, Muhammad Reza. *The Concept of Command Responsibility in International Criminal Law* [online]. 2019. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/232778387.pdf>

¹¹⁹ Tamtéž.

o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP), přijatá v roce 1950. Tento dokument je závazný pro členské státy Rady Evropy a zajišťuje ochranu práv jako je právo na život, zákaz mučení, právo na svobodu a bezpečnost a právo na spravedlivý proces¹²⁰

Tento komplexní soubor mezinárodních smluv, úmluv a deklarací tvoří základ mezinárodního práva lidských práv a představuje závazný rámec, který státy musí dodržovat, aby zajistily ochranu základních práv a svobod všech lidí, bez ohledu na jejich původ, národnost nebo sociální postavení. Tato práva náleží všem lidem bez rozdílu, na základě samotné skutečnosti jejich lidské podstaty. Mnoho zásad a pokynů, které nejsou založeny na smlouvách („soft law“), rovněž patří do rámce mezinárodních standardů lidských práv.¹²¹

Stěžejním tématem je posouzení vztahu MHP a MPLP. Obě tyto kategorie často nachází prostor pro společnou aplikaci v rámci konkrétních situací, avšak historicky se vyvíjely odděleně. Dobrým příkladem mohou být nedávné smlouvy, které zahrnují ustanovení z obou těchto právních oblastí. Konkrétně Úmluva o právech dítěte, její opční protokol o zapojení dětí do ozbrojených konfliktů a Římský statut Mezinárodního trestního soudu.¹²²

2.4.1. V kontextu cíleného zabíjení

Při realizaci cílených operací se často setkáváme s eliminací předpokládaného cíle, avšak i tato praxe podléhá určitým omezením. Jedním z nejvýznamnějších limitů je ochrana vycházející z mezinárodních právních závazků, zejména z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (MPoPP) a Evropské úmluvy o lidských právech (EÚLP), které kladou důraz na přísná kritéria pro použití smrtící síly. Nyní se podrobněji zaměříme na hlavní zásady a omezení, která tato oblast přináší, zejména na články, které se aplikují v kontextu cíleného zabíjení a upravují právo na život a jeho ochranu.¹²³

¹²⁰ Podobnou úlohu na americkém kontinentu plní Americká úmluva o lidských právech (ACHR) z roku 1969 a v Africe Africká charta lidských práv a práv národů (ACHPR), přijatá v roce 1981. Tyto regionální úmluvy nejen chrání individuální práva, ale také zahrnují kolektivní práva národů, jako je právo na sebeurčení a ekonomický, sociální a kulturní rozvoj. Mezi další důležité dokumenty patří Úmluva o právech dítěte (CRC) z roku 1989, která se zaměřuje na ochranu práv dětí, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW) z roku 1979, zaměřená na rovnost žen a mužů, a Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CAT) z roku 1984, která zakazuje mučení a zajišťuje obětem přístup k právním prostředkům.

¹²¹ International Committee of the Red Cross. *International Humanitarian Law and International Human Rights Law: Similarities and Differences* [online]. Dostupné z: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/IHL-and-ihrl.pdf

¹²² Tamtéž.

¹²³ International Committee of the Red Cross. *IHL and Human Rights* [online]. Casebook ICRC [cit. 30. října 2024]. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/law/ihl-and-human-rights>

- **Evropská úmluva o lidských právech:**

Článek 2 EÚLP stanoví, že „právo každého na život je chráněno zákonem“ a definuje přísná omezení pro použití smrtící síly. Tato jsou omezena na situace, kdy je to nezbytné pro ochranu života ostatních nebo v kontextu přiměřeného právního donucení. Státy musí zvážit, zda cíle nemůže být dosaženo zadržením podezřelého namísto smrtícího zásahu. Tento článek je zásadní pro otázky cíleného zabíjení, kdy stát musí prokázat, že smrtící síla byla použita pouze jako krajní možnost.

- **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech:**

Článek 6 MPoPP zaručuje právo na život a zakazuje svévolné zbavení života. Výbor pro lidská práva interpretuje toto ustanovení velmi přísně, a to i v době konfliktů, a zdůrazňuje, že právo na život by mělo zůstat prioritou i během protiteroristických operací a dalších bezpečnostních aktivit. Použití smrtící síly je považováno za přiměřené pouze v případě absolutní nezbytnosti, a to za předpokladu, že není dostupná žádná méně invazivní alternativa, jako je například zadržení osoby.

- **Obecný komentář č. 36 k článku 6 MPoPP:**

V Obecném komentáři č. 36 Výbor pro lidská práva důrazně varuje před nadměrným používáním smrtící síly v rámci protiteroristických operací, zejména v zahraničí. Výbor klade důraz na zásady proporcionality a nezbytnosti, přičemž zdůrazňuje, že cílené zabíjení smí být použito pouze jako absolutní krajní možnost. Tento komentář představuje zásadní interpretační rámec pro právo na život v rámci mezinárodního práva lidských práv, zejména v kontextu přeshraničních operací.¹²⁴

Na rozdíl od pravidel MHP, která se zaměřují na ochranu v kontextu ozbrojených konfliktů, se MPLP soustředí primárně na ochranu života jednotlivce za všech okolností.¹²⁵ Ochrana se vztahuje na každého bez ohledu na jeho status, a tato ochrana je mnohem silnější než ta, kterou nabízí MHP. Použití smrtící síly je podle MPLP přípustné pouze ve velmi omezených případech, kdy je to skutečně nezbytné a neexistuje jiná alternativa.¹²⁶ V praxi to znamená, že

¹²⁴ Obecný komentář č. 36 k článku 6 ICCPR. Výbor pro lidská práva, 2019.

¹²⁵ DEHN, John C. *Targeted Killing, Human Rights and Ungoverned Space: Considering Territorial State Consent* [online]. 2012. Dostupné z: <https://journals.law.harvard.edu/ilj/wp-content/uploads/sites/84/2013/01/Dehn-to-publish11.pdf>

¹²⁶ HUMAN RIGHTS WATCH. Q & A on US Targeted Killings and International Law.

nesmrtící prostředky musejí být využity přednostně a musí být vyčerpány všechny možnosti, než dojde k použití smrtící síly. Osoba může být cílem jen tehdy, pokud představuje bezprostřední a závažné nebezpečí pro životy ostatních, přičemž toto nebezpečí by mělo být skutečně okamžité. Nicméně, v případech, kdy je úroveň nebezpečí mimořádně vysoká, může být tento požadavek mírně uvolněn.¹²⁷

I když je jedinec považován za velmi nebezpečného, pokud je možné ho zajmout živého, musí být preferováno zabití před jeho zabitím. Je vždy nutné důkladně zhodnotit všechny okolnosti, aby bylo možné určit, zda je zabití prakticky proveditelné. Užijeme vhodného příkladu poměrně známé operace, při níž byl cílem Usáma bin Ládín, přestože mnoho informací o této operaci zůstává stále důkladně utajeno, z obsahu nám známému můžeme alespoň nastínit základní obraz událostí a postupu. Dozajista se jednalo o velmi nebezpečnou operaci v rámci, které došlo k užití smrtící síly, konkrétně vůči ozbrojeným spolubojovníkům bin Ládina, následně i proti němu samotnému. Pokud Navy SEALs měly reálnou možnost samotného bin Ládina zajmout¹²⁸, pak by jeho zabití bylo neospravedlnitelným zbavením života podle čl. 6 MPoPP. Tento závěr však opravdu závisí na podrobných faktech, která nejsou veřejně známá, a možná ani nikdy nebudou. Během operace bylo nezbytné pečlivě zvážit riziko spojené s pokusem zajmout bin Ládina živého, zejména s ohrožením životů amerických vojáků a také na možnost, že by bin Ládín mohl uniknout. Avšak v žádném případě nemohl být bin Ládín zabit jen proto, že by bylo jednodušší ho eliminovat než zajmout a postavit před soud. Podobně, pokud by bylo praktické jeho zabití, skutečnost, že se bin Ládín aktivně nevzdal (a byl mimo boj podle MHP), by neospravedlnila jeho zabití, pokud by byl neozbrojený a nepředstavoval bezprostřední hrozbu pro kohokoli v danou chvíli.¹²⁹

Pokud si tuto situaci dáme do kontrastu s principy a pravidly MHP, je zákonnost útoku na konkrétní cíl určena především jeho statusem. Tento status může být v závislosti na okolnostech buď komбатant, nebo civilista, který se přímo účastní nepřátelských akcí. Taková osoba může být napadena kdykoli, dokud tento status trvá. Výjimkou je situace, kdy se jednotlivec stane „hors de combat“ – tedy vyřazen z bojové činnosti, například pokud se vzdá nebo je zraněn a

¹²⁷ MCCORQUODALE, Robert. Human Rights and the Targeting by Drone. *EJIL: Talk!* [online]. 2016 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/human-rights-and-the-targeting-by-drone/>.

¹²⁸ Spojené státy údajně nabídly bin Ládínovi možnost vzdát se, ale on odmítl. BISWAS, S. Last Thoughts on the Kill or Capture Order of Bin Laden. *The Lift* [online]. Legalift 2011 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://legalift.wordpress.com/2011/05/05/last-thoughts-on-the-kill-or-capture-order-of-bin-laden/>.

¹²⁹ MILANOVIC, M. When to Kill and When to Capture. *EJIL: Talk!* [online]. 2018 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/when-to-kill-and-when-to-capture/>.

neschopen boje.¹³⁰ V takovém případě je již chráněn před útokem. MHP neklade žádnou povinnost zdržet se smrtícího útoku na cíl, který je považován za zákonný. To znamená, že není vyžadováno použití nesmrtících prostředků před tím, než dojde k pokusu o zabití, ani není nutné pokoušet se nejprve takovou osobu zajmout nebo zadržet. Jinými slovy, jakmile je jednotlivec považován za zákonný cíl na základě svého statusu, útok na něj může být veden bez dalšího váhání. Použití smrtící síly jako první možnost je v těchto případech naprosto legitimní.¹³¹

Vrátíme-li se opět k uvedenému příkladu, pokud by se jednalo o situaci, kdy byl Usáma bin Ládín považován za zákonný cíl, mohl pak být kdykoli zastřelen a zabit v souladu s MHP, a to bez ohledu na to, zda sám držel zbraň či nikoli. Skutečnost, že bin Ládín nebyl ozbrojen, by na jeho statusu jako cíle nic neměnila. Přes to, že pod svým tradičním oděvem zřejmě nenosil zbraně, byl i tak považován za legitimní cíl. Aby se bin Ládín mohl vyhnout útoku, musel by jasně a aktivně oznámit svou kapitulaci, nebo by musel být nezpůsobilý k boji – tedy ve stavu „hors de combat“. To by zahrnovalo například zranění nebo jiné okolnosti, které by mu znemožnily pokračovat v nepřátelské činnosti. Pokud by však tyto podmínky nebyly splněny, mohl být podle MHP legálně napaden a zabit bez nutnosti varování či pokusu o jeho zabití.¹³²

Pokud existují důkazy, že cílené zabití mohlo porušit mezinárodní standardy lidských práv, má stát povinnost takovou situaci vyšetřit. To znamená, že v případech, kdy je podezření na neoprávněné zabití, musí stát přijmout kroky k důkladnému prošetření události. Tento princip je zakotven i v dokumentech jako jsou Zásady OSN pro účinnou prevenci a vyšetřování nezákonných, svévolných a souhrnných poprav, které stanovují, že „musí být provedeno důkladné, rychlé a nestranné vyšetřování všech podezřelých případů nezákonných, svévolných a souhrnných poprav, včetně případů, kdy stížnosti od příbuzných nebo jiné spolehlivé zprávy naznačují neobvyklé okolnosti úmrtí.“¹³³

To znamená, že v případě, kdy je cílené zabití obklopeno podezřením, například na základě zpráv od rodinných příslušníků oběti nebo jiných důvěryhodných zdrojů, stát musí zajistit nestranné a nezávislé vyšetřování. Tato povinnost vyplývá z mezinárodního závazku států chránit základní lidská práva a zajistit spravedlnost v případech, kdy je důvodné podezření, že došlo k porušení těchto práv. Výsledkem takového vyšetřování by mělo být buď potvrzení

¹³⁰ International Committee of the Red Cross. *Hors de Combat* [online]. Casebook ICRC. Dostupné z: https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/hors-de-combat.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ UN. *Protocol I to the Geneva Conventions* [online]. University of Minnesota Human Rights Library, 1977. Dostupné z: <http://hrlibrary.umn.edu/instreet/i7pepi.htm>.

legálnosti postupu, nebo přijmutí opatření k nápravě a případnému potrestání viníků. Stát tedy nemůže ignorovat důkazy nebo podezření o protiprávním zabití, ale musí aktivně jednat, aby zajistil, že každá smrt v důsledku cíleného útoku byla oprávněná a v souladu s mezinárodním právem.¹³⁴

2.4.2. Vzájemné působení a vztah k MHP

Společná aplikace MHP a MPLP vyvolává otázky, jakým způsobem tyto dva právní rámce vzájemně působí a jaké důsledky z toho plynou. Je nutné prozkoumat, jak fungují společně a jak regulují ochranu osob v rámci realizace cílených operací. Každý z těchto právních systémů má jiný účel a zaměřuje se na jiné aspekty ochrany osob. Při posuzování tohoto vzájemného působení se identifikují tři hlavní modely aplikace MHP a MPLP, které pomáhají analyzovat jejich vztah v kontextu ozbrojených konfliktů a vojenských operací:¹³⁵

1. Model rigidní separace

Tento model, často preferovaný některými státy, zejména USA v kontextu „války proti terorismu“, tvrdí, že MHP má přednost jako *lex specialis*¹³⁶, což znamená, že zcela nahradí MPLP v ozbrojených konfliktech. Pokud je cílené zabití legální podle MHP, MPLP by podle tohoto modelu vůbec nemělo vstupovat do hry.¹³⁷ Tento přístup však čelí kritice, zejména kvůli interpretaci mezinárodních lidskoprávních smluv, které neumožňují zcela ignorovat práva jednotlivců, ani v době ozbrojeného konfliktu.

Charakteristickou podporou pro tento model je stanovisko MSD z roku 1996, zda je hrozba nebo použití jaderných zbraní v jakékoli situaci povoleno podle mezinárodního práva.¹³⁸ MSD připustil, že během ozbrojeného konfliktu je MHP specifickým právním rámcem, který může v určitých aspektech přizpůsobit pravidla MPLP, přičemž lidskoprávní závazky státu nadále platí i za konfliktů. Stanovisko naznačuje, že některé aspekty ochrany MPLP mohou být při aplikaci na ozbrojené konflikty upraveny tak, aby respektovaly pravidla a záměr MHP.¹³⁹ MSD konkrétně uvedl, že právo na život podle MPLP je v konfliktech respektováno, i když může být

¹³⁴ International Committee of the Red Cross. *International Expert Meeting: The Principle of Proportionality* [online]. Geneva: ICRC, 2016. Dostupné z: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/4358_002_expert_meeting_report_web_1_0.pdf

¹³⁵ MILANOVIC: When to Kill and When to Capture.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ DEHN, John C. *Targeted Killing, Human Rights and Ungoverned Space*.

¹³⁸ International Committee of the Red Cross. *ICJ Nuclear Weapons Advisory Opinion* [online]. Casebook ICRC, 1996. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/case-study/icj-nuclear-weapons-advisory-opinion>

¹³⁹ POSPÍŠIL, Ivo. Ozbrojené konflikty v judikatuře mezinárodních lidskoprávních institucí a soudů. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2018 roč. 26, č. 3, s. 425-437 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6324/5692>.

ovlivněno zvláštními podmínkami MHP, což znamená, že použití vojenské síly v souladu s pravidly MHP nebude automaticky považováno za porušení MPLP. Princip *lex specialis* v tomto kontextu naznačuje, že MHP poskytuje podrobný rámec, který je primárně určen pro podmínky ozbrojeného konfliktu, zatímco MPLP zůstává obecně platným právem na ochranu jednotlivce, avšak v omezenější formě přizpůsobené válce. Tímto stanoviskem MSD nepodporuje přístup striktního oddělení těchto právních režimů, ale státy a některé interpretační přístupy jej následně interpretovaly jako podporu pro názor, že MHP může během ozbrojeného konfliktu převzít dominantní roli. Tím došlo k rozšíření přesvědčení, že v situacích konfliktu je MHP určujícím právem, které může „vytlačit“ MPLP, přičemž MPLP by mohlo být pouze doplňkovým rámcem, který není v konfliktu aplikován přímo.¹⁴⁰

2. Model doplňkové koaplikace

Tento přístup vychází z názoru, že MHP a MPLP se mohou aplikovat současně, aniž by jedno právo automaticky vylučovalo druhé. MHP poskytuje minimální standardy ochrany, zejména v kontextu ozbrojených konfliktů, zatímco MPLP nastavuje vyšší standard ochrany života, kdykoli je to prakticky možné. Například Izraelský nejvyšší soud v rozhodnutí o cílených zabitích zavedl standard, že teroristé mohou být legálními cíli podle MHP, ale pouze tehdy, pokud nejsou dostupné jiné (nesmrtící) prostředky, jako je zajetí.¹⁴¹ Tento model uznává, že v některých případech je důležité respektovat jak pravidla MHP, tak chránit lidská práva, pokud to situace dovoluje, čímž se vytváří jakýsi hybridní rámec. Tato společná aplikace se často opírá o zásadu proporcionality, která je sdílená oběma režimy, avšak interpretována odlišně.

V rámci tohoto modelu hraje důležitou roli taktéž případ *Hassan v. Spojené království* z roku 2014, kde se ESLP zabýval zadržením jednotlivce během konfliktu v Iráku.¹⁴² ESLP se zde zabýval otázkou, jak MPLP, v tomto případě EÚLP, spolupracuje s MHP během konfliktů, a dospěl k závěru, že ačkoli základní práva garantovaná MPLP platí i během konfliktu, jejich aplikace může být v určitých situacích modifikována MHP. ESLP potvrdil, že právní normy MHP, zaměřené na specifické podmínky válečných situací, mohou přizpůsobit některé standardy MPLP, zejména pokud jde o zadržování osob, ale MPLP i nadále zůstává v platnosti

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ International Committee of the Red Cross. *Israel: The Targeted Killings Case* [online]. Casebook ICRC, [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/case-study/israel-targeted-killings-case>.

¹⁴² ESLP. Rozsudek velkého senátu ve věci *Hassan proti Spojenému království* ze dne 16. září 2014, č. 29750/09 [online]. [cit. 23. října 2024]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-160567>

a vyžaduje, aby státy jednaly v souladu s lidskoprávními závazky, pokud to situace dovoluje.¹⁴³ Tento případ je jasným potvrzením principu, že MHP a MPLP mohou fungovat souběžně a vzájemně se doplňovat, přičemž MHP tvoří minimální ochranný rámec v konfliktu a MPLP nastavuje vyšší standard, zejména pokud jde o ochranu jednotlivců před svévolným zadržením nebo zbavením života. Takový hybridní rámec nabízí důležitou rovnováhu: základní pravidla MHP jsou aplikována tak, aby chránila osoby před přímými účinky konfliktu, zatímco MPLP zajišťuje ochranu jednotlivců na vyšší úrovni, pokud je to možné. Tento případ ilustruje, že koaplikace těchto právních rámců umožňuje udržet jak vojenské operace, tak ochranu lidských práv v rámci konfliktů pod kontrolou, čímž zajišťuje, že použití síly i omezení svobody respektují zásady proporcionality a nezbytnosti.¹⁴⁴

3. Model komplementarity s rozšířenými požadavky MPLP

Třetí přístup jde ještě dál a tvrdí, že MPLP může v určitých situacích ukládat dodatečné požadavky nad rámec těch, které stanovuje MHP. Tento model se zaměřuje na to, zda může být kupříkladu cílené zabití, i když legální podle MHP, stále považováno za svévolné zbavení života podle MPLP, pokud by existovaly praktické možnosti zajetí osoby namísto jejího zabití. Jinými slovy, MPLP je zde užito k dalšímu „zlidštění“ MHP a k požadavku, aby státy při vojenských operacích činily více pro ochranu lidského života, než co vyžadují minimální standardy MHP.¹⁴⁵

Vhodným příkladem je zde rozhodnutí ESLP ve věci *McCann a další v. Spojené království*.¹⁴⁶ V tomto případě šlo o operaci britských speciálních jednotek v Gibraltaru zaměřenou proti členům IRA, kteří byli podezřelí z plánování teroristického útoku. Britští vojáci usmrtili tři příslušníky IRA, domnívající se, že nesou výbušniny a představují bezprostřední hrozbu pro veřejnost. V následném řízení před ESLP se ovšem ukázalo, že zásah nebyl veden s dostatečným ohledem na možnost jiných opatření, která by ochránila život podezřelých osob. ESLP ve svém rozsudku konstatoval, že Spojené království porušilo čl. 2 Evropské úmluvy o lidských právech, který chrání právo na život. Soud zdůraznil, že při zásazích proti osobám podezřelým z terorismu je nutné zajistit maximální ochranu lidského života tím, že stát využije dostupné prostředky k předcházení zabití, pokud to situace

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ BERNARD, Frederic. Deprivation of liberty in armed conflicts: The Strasbourg court's attempt at reconciling human rights law and international humanitarian law. *Strasbourg Observers* [online]. 2. října 2014. [cit. 27. října 2024]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2014/10/02/deprivation-of-liberty-in-armed-conflicts-the-strasbourg-courts-attempt-at-reconciling-human-rights-law-and-international-humanitarian-law-in-hassan-v-uk/>.

¹⁴⁵ MILANOVIC: When to Kill and When to Capture.

¹⁴⁶ ESLP. Rozsudek velkého senátu ve věci *McCann a další* proti Spojenému království ze dne 27. září 1995, č. 18984/91, (1996) 21 EHRR 97. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57943>

dovoluje.¹⁴⁷ Ačkoli tedy bylo jednání britských vojáků z perspektivy vojenské nezbytnosti obhajitelné, soud poukázal na to, že chyběla dostatečná snaha o deeskalaci. Tento požadavek přesahuje rámec MHP, kde by se legálnost zásahu mohla opírat o princip vojenské nezbytnosti. Rozsudek ESLP ukazuje, jak MPLP může uplatnit dodatečné požadavky i v kontextu protiteroristických operací a cíleného zabíjení. Soud naznačil, že i v prostředí potenciálního vojenského konfliktu či teroristické hrozby nelze opomíjet dodatečná lidskoprávní hlediska, jako je ochrana života skrze použití mírnějších prostředků. Tento přístup se tak blíží modelu „zlidštění“ MHP, protože zdůrazňuje ochranu jednotlivce i tam, kde by to podle MHP nebylo striktně vyžadováno.¹⁴⁸

Za zmínku stojí taktéž případ *Jaloud v. Nizozemsko*. Ten se odehrál v roce 2004, kdy byl při kontrole na jedné ze silnic usmrčen irácký civilista, Ahmad Jaloud.¹⁴⁹ Podle nizozemských úřadů byl civilista považován za potenciální hrozbu, avšak jeho smrt vzbudila obavy o dodržování lidských práv. Po incidentu se rozproudila debata o tom, zda byla použita nezbytná a přiměřená síla. ESLP se zaměřil na odpovědnost Nizozemska za zajištění dodatečné ochrany lidských práv v souvislosti s incidentem. Soud konstatoval, že ačkoli nizozemské úřady jednaly v rámci MHP, což by mohlo poskytnout určitou úroveň legálnosti, tento přístup byl nedostatečný pro zajištění práv podle EÚLP. Soud zdůraznil, že stát má povinnost vyšetřit okolnosti úmrtí a prokázat, že použití smrtící síly bylo skutečně nezbytné.¹⁵⁰ Tento rozsudek podtrhl, že principy MPLP rozšiřují povinnosti států a vyžadují, aby se zajistila odpovídající ochrana lidských práv, i když situace spadá do rámce MHP. ESLP zdůraznil, že smrt civilisty může být považována za porušení práva na život, ačkoliv MHP umožňuje určitý stupeň násilí během ozbrojeného konfliktu.

Případ tak slouží jako významný precedent, který opět ukazuje, jak MPLP může ukládat dodatečné povinnosti na státy a vyžadovat vyšší standardy ochrany lidských práv v kontextu ozbrojených konfliktů. Soud tímto rozhodnutím podtrhl nezbytnost vyvážení mezi vojenskými

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ CHEVALIER-WATTS, Juliet. Effective Investigations under Article 2 of the European Convention on Human Rights: Securing the Right to Life or an Onerous Burden on a State? *European Journal of International Law* [online]. 2010, roč. 21, č. 3, s. 701–721. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ejil/chq045>

¹⁴⁹ ESLP. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 20. listopadu 2014, Jaloud proti Nizozemsku, č. 47708/08. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-148367>.

¹⁵⁰ HAIJER, Friederike. Reflections on Jaloud v. the Netherlands: Jurisdictional Consequences and Resonance in Dutch Society. *Journal of International Peacekeeping* [online]. 2015, roč. 19, č. 1-2, s. 174–189. [cit. 27. října 2024] Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/18754112-01902007>

operacemi a ochranou základních práv jednotlivců, čímž posiluje význam lidských práv i v kontextu konfliktu.

ESLP rozšířil svou jurisdikci ve válečných podmínkách aplikací MPLP. Užijeme-li opět případů *Hassan proti Spojenému království*¹⁵¹ a *Jaloud proti Nizozemsku*¹⁵², kde tak dokonce učinil mimo území přímé kontroly státu a během aktivních konfliktů. Ačkoli by tato rozšířená aplikace MPLP měla teoreticky zefektivnit ochranu civilistů, lze se domnívat, že závislost na MPLP v konfliktu může naopak ochranu civilistů zkomplikovat ve srovnání s MHP, které se více zaměřuje na konkrétní povinnosti a nezbytnost válečných operací. Základním argumentem je, že MHP, orientované na povinnosti státu, je lépe přizpůsobeno realitě ozbrojených konfliktů než práva na ochranu jednotlivce, jak je stanoveno v MPLP.¹⁵³ V případě *Hassan* ESLP rozhodl, že Velká Británie neporušila práva dotčené osoby, protože při zadržení postupovala podle pravidel MHP. Naopak v případě *Jaloud* soud rozšířil pojetí „jurisdikce“ na nizozemské síly, ačkoli nebyly přímými správci oblasti, což zavázalo Nizozemsko k povinnosti řádně prošetřit smrt civilisty. Tato rozhodnutí ukazují na „střední cestu“, kterou ESLP přijal – vykládá jurisdikci flexibilněji, aby MPLP pokrylo více situací, kde však MPLP nemusí přinést vyšší ochranu, jak by se očekávalo. Problém tkví v tom, že MPLP, které vyžaduje jasné formální postupy (např. oficiální derogace pro odchylky od práv za mimořádných podmínek), se hůře aplikuje v konfliktech, kde MHP tradičně funguje efektivněji. Přístup ESLP tak otevírá otázku, zda by nebylo efektivnější ponechat regulaci konfliktů hlavně v rámci MHP a vyhnout se právnímu napětí spojenému s aplikací MPLP ve válečných podmínkách.¹⁵⁴

Například izraelský Nejvyšší soud rozhoduje o vojenských operacích na základě MHP a národního správního práva, což umožňuje soudní dohled nad válečnými akcemi, aniž by se nutně aplikovalo MPLP. Soudní přezkum izraelských vojenských operací, zejména během konfliktů, ukazuje na možnost, že efektivní kontrola státu v ozbrojených konfliktech může probíhat na základě MHP a že MPLP nemusí být nutně vždy aplikováno. Tato zkušenost s izraelským právním systémem naznačuje, že domácí soudy mohou v souladu s MHP přezkoumávat válečné operace a zajistit ochranu civilistů i bez aplikace MPLP. Závěrem tak lze říci, že konflikt mezi MHP a MPLP vyplývá spíše z neochoty domácích soudů aplikovat

¹⁵¹ ESLP. *Hassan proti Spojenému království* (č. 29750/09). 2014

¹⁵² ESLP. *Jaloud proti Nizozemsku* (č. 47708/08). 2004

¹⁵³ BOHRER, Ziv. Human Rights vs Humanitarian Law or Rights vs Obligations: Reflections Following the Rulings in Hassan and Jaloud. *QIL, Zoom-in* [online]. 2015, č. 20, s. 5–19 [cit. 29. října 2024]. Dostupné z: <https://www.qil-qdi.org/human-rights-vs-humanitarian-law-or-rights-vs-obligations-reflections-following-the-rulings-in-hassan-and-jaloud/>

¹⁵⁴ Tamtéž.

právní dohled nad válečnými akcemi než z filozofických rozdílů ohledně lidských práv. Pokud by se podařilo vytvořit soudní orgán zaměřený přímo na aplikaci MHP, zajistil by soudní kontrolu vojenských akcí lépe než expanze MPLP ve válečném kontextu, čímž by ESLP nemusel překračovat své tradiční hranice a nadměrně zatěžovat systém ochrany lidských práv.¹⁵⁵

ESLP sehrává jedinečnou roli v aplikaci a ochraně lidských práv během ozbrojených konfliktů. Díky unikátnímu postavení v evropském systému je ESLP jakýmsi experimentálním prostředím, které umožňuje konkrétní aplikaci a prověření obecných zásad lidskoprávních norem v situacích, kdy do hry vstupují ozbrojené konflikty, a kdy se zvyšuje riziko masivního porušování práv jednotlivců. Aplikace MPLP během ozbrojených konfliktů přináší složité otázky, včetně extrateritoriální aplikace práva a námi řešeného vzájemného vztahu mezi MPLP a MHP. Evropská úmluva o lidských právech původně vznikla s cílem chránit jednotlivce před „běžnými“ zásahy států, zejména v oblasti spravedlivého procesu, ale v posledních desetiletích byla konfrontována i s případy hrubého porušování lidských práv během válek a konfliktů. Tato rozšířená aplikace MPLP během konfliktů představuje pro ESLP nejen obsahové výzvy, ale také kvantitativní zátěž, která může ohrozit jeho kapacitu řešit všechny případy efektivně a spravedlivě.¹⁵⁶

Současný přístup ESLP k těmto případům zahrnuje princip *lex specialis*, podle něhož je při ozbrojeném konfliktu prioritně aplikováno MHP, přičemž MPLP zůstává doplňkovou normou. Tento přístup byl potvrzen i ve známém případě *Banković*, který se týkal bombardování v Srbsku a Kosovu.¹⁵⁷ ESLP v tomto případě rozhodl, že mimo území smluvních států nemůže být aplikována jurisdikce Úmluvy, což však zpochybnilo univerzálnost lidskoprávních závazků. Naopak, v jiných případech týkajících se konfliktů, jako například ve válce v Čečensku, ESLP zdůraznil, že stát má povinnost dodržovat lidská práva i na okupovaných územích, čímž nastavil široký rámec aplikace MPLP.¹⁵⁸

Vzájemné propojení MPLP a MHP tak v kontextu ozbrojených konfliktů odráží komplikovaný vztah, ve kterém má každé z těchto právních odvětví svou specifickou roli. MHP upravuje použití síly a chování během války, zatímco MPLP zůstává důležité při zajištění

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ POSPÍŠIL, Ivo. Ozbrojené konflikty v judikatuře mezinárodních lidskoprávních institucí a soudů.

¹⁵⁷ ESLP. Rozsudek velkého senátu ze dne 12. prosince 2001, *Banković* a ostatní proti Belgii a dalším, č. 52207/99. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22099>.

¹⁵⁸ ESLP. Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Isayeva, Yusufova a Bazayeva* proti Rusku ze dne 24. února 2005, č. 57947/00, 57948/00 a 57949/00. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-68379>.

základních práv, zejména tam, kde MHP neposkytuje dostatečné záruky. Tento smíšený model, tedy model doplňkové koaplikace, který je dle mého názoru nejvhodnějším modelem, je nezbytný především v kontextu cíleného zabíjení, kde je nutné zajistit, aby státní moc byla vykonávána proporcčně a spravedlivě, a to i během ozbrojeného konfliktu.¹⁵⁹

V důsledku těchto skutečností stojí evropský systém ochrany lidských práv před výzvou, zda jeho zaměření na individuální případy a masivní porušování lidských práv, k němuž dochází během ozbrojených konfliktů, nesnižuje jeho celkovou efektivitu a funkčnost. Je zřejmé, že systém ESLP vznikl v jiné době a za jiných okolností, kdy jeho zaměření bylo primárně na drobnější porušení lidských práv. Nová realita ozbrojených konfliktů a s ní spojené masivní porušování základních práv však přináší nutnost přizpůsobení a možné reformy, aby ESLP mohl i nadále plnit svou roli efektivně a bez rizika paralýzy systému.¹⁶⁰

2.5. Extraterritoriální aplikace

Extraterritoriální aplikace mezinárodního práva lidských práv se týká situací, kdy stát nese odpovědnost za dodržování lidských práv mimo své vlastní území. Mezinárodní právo uznává, že povinnosti států v oblasti lidských práv mohou přesahovat jejich území, pokud mají „účinnou kontrolu“ nad daným územím či osobami.¹⁶¹ To může zahrnovat vojenské okupace, zadržování osob mimo území státu nebo pokud jejich jednání nebo nečinnost ovlivňuje práva jednotlivců v jiných státech. Stát, který nedokáže potlačit hrozby na svém území, může být považován za odpovědný za porušení těchto práv, a tím může vzniknout právo na sebeobranu pro státy, které jsou terčem hrozeb.¹⁶²

Je tak zřejmé, že lidská práva nejsou pouze lokální záležitost, ale jakousi globální odpovědností. Ignorování této odpovědnosti může vést k rozsáhlému porušování práv, jako jsou násilí, mučení a nedostatek právní ochrany, a může také přispět k radikalizaci a destabilizaci regionů. Extraterritoriální aplikace tedy hraje zásadní roli v prevenci těchto jevů a posiluje mezinárodní normy a standardy lidských práv, zároveň se také jedná o velmi diskutované téma na poli cílených operací. V praxi to znamená, že státy by měly mít mechanismy, jak monitorovat, dodržovat a odpovídat na porušování lidských práv, která se mohou odehrávat mimo jejich vlastní území.¹⁶³ Důsledné dodržování lidských práv v těchto situacích může přispět k budování důvěry mezi státy a jednotlivci, což je nezbytné pro mírové soužití a

¹⁵⁹ POSPÍŠIL, Ivo. Ozbrojené konflikty v judikatuře mezinárodních lidskoprávních institucí a soudů.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² MILANOVIC: When to Kill and When to Capture.

¹⁶³ ICRC: *IHL and Human Rights*.

spolupráci na mezinárodní úrovni. Navíc, uznání, že lidská práva se vztahují na všechny, bez ohledu na místo, kde se nacházejí, posiluje základní hodnoty humanity a spravedlnosti v globálním kontextu. Téma extrateritoriálního uplatňování lidských práv je nesmírně komplexní a obsáhlé. Vzhledem k rozsahu naší práce nemáme bohužel prostor věnovat se všem aspektům tohoto fenoménu do větších detailů. Zmíníme si proto pouze několik hlavních bodů v rámci extrateritoriální aplikace:

- **Okupace cizího území:** Pokud stát okupuje cizí území, nese odpovědnost za ochranu lidských práv obyvatel tohoto území. Například Izrael je považován za odpovědného za dodržování mezinárodních lidských práv vůči obyvatelstvu na okupovaných územích, jako je Západní břeh Jordánu. Mezinárodní společenství argumentuje, že kontrola nad těmito územími znamená, že Izrael musí zajistit, aby lidská práva obyvatel byla respektována.¹⁶⁴
- **Zadržení mimo území státu:** Zadržování osob na cizím území představuje další příklad extrateritoriální aplikace. Detenční zařízení Guantánamo, kde Spojené státy zadržovaly osoby podezřelé z terorismu mimo své území, je příkladem, kdy se diskutovalo o aplikaci lidských práv na zadržené osoby. Ačkoli Guantánamo není součástí území USA, právníci argumentovali, že Spojené státy mají povinnost dodržovat lidská práva zadržených, protože nad nimi mají účinnou kontrolu.¹⁶⁵
- **Vojenské operace v zahraničí:** Státy, které provádějí vojenské operace na území jiného státu, mohou nést odpovědnost za lidská práva osob postižených těmito operacemi. Například Spojené státy během vojenských intervencí v Afghánistánu a Iráku čelily otázkám týkajícím se dodržování lidských práv civilního obyvatelstva, které bylo přímo ovlivněno vojenskými zásahy.¹⁶⁶ Mezinárodní soudy a organizace

¹⁶⁴ AMNESTY INTERNATIONAL. *Israel must end its occupation of Palestine to stop fuelling apartheid and systematic human rights violations* [online]. Amnesty International, 9. února 2024. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/02/israel-must-end-its-occupation-of-palestine-to-stop-fuelling-apartheid-and-systematic-human-rights-violations/>.

¹⁶⁵ GREENWOOD, Christopher. *Case Study I: Guantanamo Bay Detentions under International Human Rights and Humanitarian Law*. In: SAUL, Ben. *The War on Terror and the Framework of International Law* [online databáze]. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. 196-240 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/war-on-terror-and-the-framework-of-international-law/case-study-i-guantanamo-bay-detentions-under-international-human-rights-and-humanitarian-law/B7F595049B93762BFD268DC5F98E8B5E>.

¹⁶⁶ HUMAN RIGHTS WATCH. *Lost Innocents* [online]. Human Rights Watch, 25. ledna 2022. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2022/01/25/lost-innocents>.

trvají na tom, že odpovědnost za lidská práva se vztahuje i na vojenské akce mimo vlastní území států.

Podle čl. 1 EÚLP „vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy“. Institut jurisdikce zde není omezen geograficky, což umožnilo ESLP rozšířit aplikaci i mimo územní svrchovanost, například na situace okupace nebo především na tzv. případy „efektivní kontroly“. Jurisdikce je dnes chápána funkčně, spíše jako vztah mezi státem, jeho mocí a osobami pod jeho vlivem, bez ohledu na místo či státní příslušnost.¹⁶⁷ V tomto kontextu lze rozlišit tři hlavní modely:

- **Prostorový model** je jasný a praktický, protože se opírá o faktickou kontrolu území (Guantánamo). Nicméně jeho omezení vyvstávají ve scénářích, kde stát může porušit práva i bez kontroly území, například dronovými útoky.¹⁶⁸
- **Osobní model** zase rozšiřuje jurisdikci na situace, kdy stát ovládá jednotlivce (např. prostřednictvím únosů nebo zabití), ale může vést k nekonečnému rozšiřování působnosti lidskoprávních smluv.¹⁶⁹
- **Třetí model** navrhuje kompromis. Pozitivní povinnosti by se vztahovaly na případy, kdy stát ovládá území, zatímco negativní povinnosti, jako je nezasahování do práv, by byly neomezené a nezávislé na geografických hranicích. Tento přístup zajišťuje univerzalitu lidských práv a zároveň omezuje státní odpovědnost pouze na situace, kdy má stát reálnou možnost jednat.¹⁷⁰

Stát má povinnost zvážit dopad svých činů na lidská práva, pokud lze tyto důsledky rozumně předvídat. „Efektivní kontrola“ může zahrnovat jakékoliv donucovací opatření vůči

¹⁶⁷ GIUFFRÉ, Mariagiulia. A functional-impact model of jurisdiction: Extraterritoriality before the European Court of Human Rights. *QIL-QDI: Questions of International Law* [online]. 30. června 2021. [cit. 14. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.qil-qdi.org/extraterritorial-jurisdiction-a-dialogue-between-international-human-rights-bodies-forthcoming/#_ftn26

¹⁶⁸ MILANOVIC, Marko. Foreign Surveillance and Human Rights, Part 3: Models of Extraterritorial Application. *EJIL: Talk!* [online]. 2013. [cit. 15. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/foreign-surveillance-and-human-rights-part-3-models-of-extraterritorial-application/>

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

jednotlivci prostřednictvím přímé síly, například střelby nebo bombardování, použití kontroly a fyzické síly v případě cílených útoků (a to i mimo vojenské operace, zatýkání nebo zadržení), ale také méně zjevné zásahy, jako je například vynucení změny kurzu lodi, nebo zabití při přestřelce, kdy není jasné, kdo vypálil smrtící výstřel.¹⁷¹

Spojené státy a Izrael se nicméně dlouhou dobu staví proti extraterritoriální použitelnosti mezinárodních lidskoprávních smluv¹⁷² a učinily tak právě proto, aby se mohly zapojit do operací, jako jsou tyto, s menšími právními omezeními.¹⁷³ I když podle našeho závěru neexistuje žádný uspokojivý normativní argument, který by ospravedlnil vyloučení extraterritoriálních operací z rozsahu ochrany lidských práv. Lidské bytosti nepřestávají mít lidská práva jen proto, že se dva státy nebo nestátní aktéři rozhodnou bojovat mezi sebou.¹⁷⁴ Nicméně konkrétní závěr bude vždy možné učinit až po individuálním posouzení každého případu.

¹⁷¹ Giuffré: A functional-impact model of jurisdiction

¹⁷² ICRC: *IHL and Human Rights*.

¹⁷³ MILANOVIC: The Law and Tech of Two Targeted Killings.

¹⁷⁴ MILANOVIC: When to Kill and When to Capture.

Závěr

Diplomová práce se detailně věnovala problematice cíleného zabíjení jako nástroje boje proti terorismu, analyzujíc právní, etické a morální aspekty této praxe. S rostoucím počtem teroristických hrozeb a vývojem nových technologií, jako jsou drony, se tento způsob obrany stal poměrně aktuálním a často používaným. Cílem práce bylo zhodnotit nejen legálnost a účinnost cíleného zabíjení, ale i právní a etické otázky, které tato praxe vyvolává.

V průběhu analýzy se ukázalo, že cílené zabíjení zůstává mimořádně komplikovanou otázkou. Jedním z klíčových bodů je různorodé chápání toho, co vlastně představuje teroristické jednání. Tento nedostatek jasné definice na mezinárodní úrovni ovlivňuje, jak různé státy přistupují k tomuto prostředku v praxi. Kromě rozdílných pohledů na terorismus se objevuje i odlišné chápání cíleného zabíjení jako prostředku sebeobrany, což vytváří právní i morální výzvy v rámci aplikace této metody. Důležitým závěrem bylo rovněž zjištění, že ačkoliv cílené zabíjení může mít za cíl eliminaci hrozby, v praxi dochází k jeho využívání i v případech, které nesplňují kritéria přímé sebeobrany. Využití této praxe může být v některých případech oprávněné a nezbytné, ale zároveň vyvolává otázky, zda by měla být aplikována i v preventivních případech, kdy není nebezpečí prokazatelné nebo bezprostřední. Tento preventivní přístup k cílenému zabíjení může vyvolávat etické a právní dilemata ohledně jeho oprávněnosti a možnosti zneužití.

Co se týče extraterritoriální aplikace, mezinárodní právo se v této oblasti stále vyvíjí. Extraterritoriální odpovědnost států za ochranu lidských práv v případě cílených zabíjení zůstává sporná a příklady z vojenských operací v zahraničí, včetně použití dronů, ukazují, že zde právní jistota často chybí. Tento aspekt se dotýká především ochrany osob mimo území státu, který operaci provádí, což vede k častým sporům mezi státními aktéry a ochránci lidských práv, kteří upozorňují na možná porušení práv těchto osob.

Podle mého názoru se jedná o vhodný a efektivní nástroj pro boj proti terorismu. I když vyvolává kontroverze, považuji ho za zásadní prostředek, který nám umožňuje šetřit nejen lidské životy našich operativních sil, ale často i životy civilistů, kteří by byli ohroženi v případě rozsáhlejšího vojenského zásahu. Jak se technologie a postupy cílených operací vyvíjí, věřím, že se jeho účinnost bude i nadále zvyšovat. Zatímco etické normy a pravidla MPLP jsou důležité, domnívám se, že by jejich aplikace neměla být tak striktní, aby omezovala naši schopnost čelit hrozbě, která sama žádná pravidla nerespektuje. V boji proti terorismu musíme

mít nástroje, které nám dovolí chránit naše bezpečí, a někdy je nutné posuzovat tyto zásahy jinými měřítky, protože terorismus si sám zákony neklade.

Práce odpověděla na několik klíčových výzkumných otázek:

Označují státy pod pojmem terorismus identické jednání? – Ne. Různé státy definují terorismus odlišně, což představuje vážnou překážku v mezinárodní spolupráci a brání vytvoření jednotného právního rámce.

Je tento nástroj využíván pouze z důvodu boje či války? – Ne. Cílené zabíjení se provádí i mimo ozbrojené konflikty, často jako preventivní opatření, což přináší etické i právní otázky ohledně oprávněnosti.

Jsou tyto pojmy v rámci mezinárodního práva dostatečně upraveny? – Ne. Nedostatečná právní úprava a nedostatek konsenzu o právním rámci pro cílené zabíjení vede k právním nejasnostem.

Jedná se o oficiální akce určitého státu či jednotlivce? – Ano, cílené zabíjení je obvykle prováděno státními aktéry, kteří je odůvodňují obranou národní bezpečnosti, i když existují operace bez vědomí o odpovědnosti konkrétního subjektu.

Je možné, v souvislosti s vedlejšími škodami, považovat cílené zabití za nejvhodnější a nejmírnější prostředek? – Toto je sporné. Cílené zabíjení může eliminovat specifické hrozby, ale vedlejší škody a civilní oběti zpochybňují jeho oprávněnost jako „nejmírnějšího“ řešení.

Jedná se o legální nástroj? – Legalita cíleného zabíjení je stále diskutabilní. Zatímco některé státy tvrdí, že jde o akt sebeobrany, mnoho právních expertů, včetně OSN, upozorňuje na možná porušení mezinárodního práva.

Na závěr lze říci, že cílené zabíjení je komplikovanou právní otázkou s vážnými etickými důsledky. Mezinárodní společenství bude muset dbát na jasné právní rámce a ochranu lidských práv, aby nedošlo k erozi důvěry v mezinárodní právní systém.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. 1. vydání. Mendelova univerzita v Brně, 2020, 23-81 s.

HAVENS, Murray C., LEIDEN, Carl. *The Politics of Assassination*. New Jersey: Prentice Hall, 1970, 174 s.

PLAW, Avery. *Political Extremities: The Ethics and Legality of Targeted Killing*. Ashgate Publishing Group, 2008, 255 s.

KRAUZOVÁ, Tereza. *Fighting terrorism: surveillance and targeted killing in post-9/11 world*. Prague: Charles University, Karolinum Press, 2018, 122 s.

Internetová stránka:

DOUGLAS, Harper, "Etymology of terrorism." *Online Etymology Dictionary* [online]. Etymonline.com, 23. srpna 2020 [cit. 20. září 2023] Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/terrorism>

George W. Bush *Presidential Library and Museum*. *Global War on Terror*. [online]. National Archives, [cit. 29. září 2024]. Dostupné z: <https://www.georgewbushlibrary.gov/research/topic-guides/global-war-terror>

VZP ČR. *Kdo jsme*. [online]. Vojenské zpravodajství. 2024 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/kdo-jsme-35>

UK Government. *PM Commons Statement on Salisbury Incident Response* [online]. GOV.UK, 14. března 2018 [cit. 14. září 2024]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-commons-statement-on-salisbury-incident-response-14-march-2018>

Mezinárodní výbor Červeného kříže. *Komentář k čl. 2. Dodatkový protokol I k Ženevským konvencím z 12. srpna 1949* [online]. 2017. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gcii-1949/article-2/commentary/2017>.

SADJADPOUR, Karim. *Soleimani's Ultimate Revenge* [online]. Carnegie Endowment for International Peace, 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/posts/2020/01/soleimanis-ultimate-revenge?lang=en>.

International Committee of the Red Cross. *Israel: The Targeted Killings Case* [online]. Casebook ICRC, [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/case-study/israel-targeted-killings-case>.

International Committee of the Red Cross. *IHL and Human Rights* [online]. Casebook ICRC, [cit. 30. října 2024]. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/law/ihl-and-human-rights>

Bibliografická citace elektronické knihy dostupné z elektronické databáze:

SCHMID, Alex P., *Defining Terrorism*. [online databáze]. International Centre for Counter-Terrorism (ICCT), 2023, aktualizováno k březnu 2023 [cit. 23. září 2023], s. 6-9. Dostupné z: databáze icct.nl

WALLACE, William. *Recourse to Force: State Action Against Threats and Armed Attacks* [online databáze]. Oxford: Oxford University Press, 2011 [cit. 4. června 2024]. Dostupné z: https://books.google.cz/books/about/Recourse_to_Force.html?id=VprgiwEACAAJ&redir_esc=y.

Solis, Gary D., *The Law of Armed Conflict: International Humanitarian Law in War* [online databáze]. Cambridge: Cambridge University Press, 2021 [cit. 4. června 2024]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/highereducation/books/the-law-of-armed-conflict/42055E6BDDA1999518059AA5AFA8CD25#overview>

GREENWOOD, Christopher. *Case Study I: Guantanamo Bay Detentions under International Human Rights and Humanitarian Law*. In: SAUL, Ben. *The War on Terror and the Framework of International Law* [online databáze]. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. 196-240 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/war-on-terror-and-the-framework-of-international-law/case-study-i-guantanamo-bay-detentions-under-international-human-rights-and-humanitarian-law/B7F595049B93762BFD268DC5F98E8B5E>.

Bibliografická citace digitalizované knihy:

JONGMAN, Albert J., SCHMID, Alex P., *Political Terrorism: A New Guide Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, And Literature*. Transaction Publishers, 1988, s. 76-77. Dostupné z: databáze books.google.cz

Tucker, David. "Counterterrorism and the Perils of Preemption: Problems and Command and Control." In *Striking First: The Preventative War Doctrine and the Reshaping of U.S. Foreign*

Policy. New York: Palgrave Macmillan, 2004, s. 75–89. Dostupné: <https://search.worldcat.org/cs/title/1004382658>

David, Steven R. "Israel's Policy of Targeted Killing." *Ethics & International Affairs*. 2003, roč. 17, č. 1, s. 1. Dostupné: <https://philpapers.org/rec/DAVIPO-5>

Bibliografická citace článku z časopisu dostupného v elektronické podobě:

STELMACH, Jaroslaw. Goals of terrorist attacks in the perspective of the indirect strategy of terrorism. *Journal of Science of the Military Academy of Land Forces* [online]. 2017, roč. 49, č. 2, s. 77-79 [cit. 23. září 2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/323046817_GOALS_OF_TERRORIST_ATTACKS_IN_THE_PERSPECTIVE_OF_THE_INDIRECT_STRATEGY_OF_TERRORISM

Britannica. Robert Brown Asprey. Guerrilla warfare. *Encyclopedia Britannica* [online]. 15. března 2024. [cit. 1. května 2024] Dostupné: <https://www.britannica.com/topic/guerrilla-warfare>

Hunter, Thomas B. Targeted Killing: Self-Defense, Preemption, and the War on Terrorism. *Journal of Strategic Security* [online] 2010, roč. 2, č. 2, s. 3 [cit. 29. září 2023] Dostupné: <https://www.jstor.org/stable/26462958?seq=1>

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Assassination." *Encyclopedia Britannica* [online]. 23. května 2024.[cit. 30. května 2024]. Dostupné: <https://www.britannica.com/topic/assassination>

David, Steven R. Fatal Choices: Israel's Policy of Targeted Killing. *Begin-Sadat Center for Strategic Studies* [online]. 2002, roč. 45, s. 6 [cit. 11. listopadu 2023] Dostupné: <http://www.jstor.org/stable/resrep04271>

LUFT, Gal. The Logic of Israel's Targeted Killing. *Middle East Quarterly* [online]. 2003, roč. 10, č. 4, s. 1-10 [cit. 12. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.meforum.org/515/the-logic-of-israels-targeted-killing>

Byman, Daniel. Do Targeted Killings Work? *Council on Foreign Relations* [online]. 2006, roč. 85, s. 95-110. [cit. 12. listopadu 2023.] Dostupné: https://www.researchgate.net/publication/271744307_Do_Targeted_Killings_Work

Pressman, Jeremy. "The Second Intifada: Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict." *Journal of Conflict Studies* [online]. 2003, vyd. 23, č. 2, s. 114-141. Dostupné: https://www.erudit.org/en/journals/jcs/2003-v23-n2-jcs23_2/jcs23_2art07/

Stahl, Adam. The Evolution of Israeli Targeted Operations: Consequences of the Thabet Thabet Operation. *Studies in Conflict & Terrorism* [online]. 2010. s. 124. [cit. 12. listopadu 2023.] Dostupné: https://www.researchgate.net/publication/232881108_The_Evolution_of_Israeli_Targeted_Operations_Consequences_of_the_Thabet_Thabet_Operation

Jenna, Jordan. When Heads Roll: Assessing the Effectiveness of Leadership Decapitation. *Security Studies* [online]. 2009. [cit. 14. listopadu 2023.] Dostupné: https://www.researchgate.net/publication/263196977_When_Heads_Roll_Assessing_the_Effectiveness_of_Leadership_Decapitation

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Osama bin Laden". *Encyclopedia Britannica* [online] 15. května 2024 [cit. 30. května 2024.] Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Osama-bin-Laden>

The Bureau of Investigative Journalism. "History of drone warfare" *The Bureau of Investigative Journalism* [online]. 2023 [cit. 30. května 2024.] Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/explainers/history-of-drone-warfare/>

The New York Times. "U.S. Raid in Syria Targets ISIS Leader". *The New York Times* [online]. 3. února 2022 [cit. 7. května 2024.] Dostupné z: <https://www.nytimes.com/live/2022/02/03/world/us-raid-syria-isis#us-raid-syria>

Bachmann, Sascha-Dominik. Targeted Killings: Contemporary Challenges, Risks and Opportunities, *Journal of Conflict and Security Law* [online]. 2013, roč. 18, č. 2, s.259–288 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jcsl/article/18/2/259/821647>

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Navy SEAL". *Encyclopedia Britannica* [online] 24. dubna 2024 [cit. 30. května 2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Navy-SEAL>

Masters, Jonathan. Targeted Killings. *Council on Foreign Relations* [online] 23. května 2023 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/backgrounder/targeted-killings>

KIRK, Ann. "From Pirates to Pinochet: Universal Jurisdiction for Torture." *University of Nebraska, Department of Political Science* [online]. 2010 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://digitalcommons.unl.edu/poliscitheses/8/>

Anderson, Kenneth. Targeted Killing in U.S. Counterterrorism Strategy and Law. *Brookings Institution* [online]. 11. května 2009 [cit. 30 května 2024]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/articles/targeted-killing-in-u-s-counterterrorism-strategy-and-law/>

Hunter, Thomas B. Targeted Killing: Self-Defense, Preemption, and the War on Terrorism. *Journal of Strategic Security* [online]. 2010, roč. 2, č. 2, s. 6 [cit. 29. září 2023] Dostupné: <https://www.jstor.org/stable/26462958?seq=1>

Reuters. U.S. Drone Strikes Violate Pakistan's Sovereignty: *U.N.* [online]. 2013, [cit. 4. června 2024]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/world/us-drone-strikes-violate-pakistans-sovereignty-un-idUSBRE92E0Y3/>

GROVE, Thomas. License to Kill: Salisbury and State-Sponsored Assassinations Under jus ad bellum. *Just Security* [online], 2019. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/53924/license-kill-salisbury-state-sponsored-assassinations-jus-ad-bellum/>

HAQUE, Adil Ahmad. Law and Morality at War. *European Journal of International Law* [online]. 2013, roč. 24, č. 1, s. 235-. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ejil/article/24/1/235/438278>

O'CONNELL E., Mary. The Killing of Soleimani and International Law. *EJIL: Talk!* [online]. 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/the-killing-of-soleimani-and-international-law/>

WRIGHT, Jeremy. The Modern Law of Self-Defence. *EJIL: Talk!* [online]. 2018. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/the-modern-law-of-self-defence/>.

COOPER, Helene, HUBBARD, Ben, SCHMITT, Eric. U.S. Strike in Iraq Kills Qassem Soleimani, Commander of Iranian Forces. *The New York Times* [online]. 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/01/02/world/middleeast/qassem-soleimani-iraq-iran-attack.html>

MILANOVIC, Marko. The Soleimani Strike and Self-Defence against an Imminent Armed Attack. *EJIL: Talk!* [online]. 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/the-soleimani-strike-and-self-defence-against-an-imminent-armed-attack/>

MILANOVIC, Marko. Was the Killing of Osama bin Laden Lawful? *EJIL: Talk!* [online]. 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/was-the-killing-of-osama-bin-laden-lawful/>

MILANOVIC, Marko. On Whether IHL Applies to Drone Strikes Outside Areas of Active Hostilities: A Response to Ryan Goodman. *EJIL: Talk!* [online], 2020. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/on-whether-ihl-applies-to-drone-strikes-outside-areas-of-active-hostilities-a-response-to-ryan-goodman/>

MILANOVIC, Marko. The Law and Tech of Two Targeted Killings. *EJIL: Talk!* [online]. 21. ledna 2020 [cit. 25. září 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/the-law-and-tech-of-two-targeted-killings/>

MILANOVIC, M. When to Kill and When to Capture. *EJIL: Talk!* [online]. 2018 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/when-to-kill-and-when-to-capture/>.

MCCORQUODALE, Robert. Human Rights and the Targeting by Drone. *EJIL: Talk!* [online]. 2016 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/human-rights-and-the-targeting-by-drone/>

BISWAS, S. Last Thoughts on the Kill or Capture Order of Bin Laden. *The Lift* [online], Legalift, 2011 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://legalift.wordpress.com/2011/05/05/last-thoughts-on-the-kill-or-capture-order-of-bin-laden/>

HUMAN RIGHTS WATCH. Q & A on US Targeted Killings and International Law. *Human Rights Watch* [online]. 19. prosince 2011 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2011/12/19/q-us-targeted-killings-and-international-law>

POSPÍŠIL, Ivo. Ozbrojené konflikty v judikatuře mezinárodních lidskoprávních institucí a soudů. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2018, roč. 26, č. 3, s. 425-437 [cit. 9. října 2024]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6324/5692>

RUYS, Tom. Meaning of Force and the Boundaries of the Jus ad Bellum: Are Minimal Uses of Force Excluded from UN Charter Article 2(4)? *American Journal of International Law* [online]. 2021. [cit. 20. října 2024]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american->

[journal-of-international-law/article/abs/meaning-of-force-and-the-boundaries-of-the-jus-ad-bellum-are-minimal-uses-of-force-excluded-from-un-charter-article-24/B4E2E591CDF10BC975D303BE1438648D](https://www.cambridge.org/core/journal-of-international-law/article/abs/meaning-of-force-and-the-boundaries-of-the-jus-ad-bellum-are-minimal-uses-of-force-excluded-from-un-charter-article-24/B4E2E591CDF10BC975D303BE1438648D)

BERNARD, Frederic. Deprivation of liberty in armed conflicts: The Strasbourg court's attempt at reconciling human rights law and international humanitarian law. *Strasbourg Observers* [online], 2014. [cit. 27. října 2024]. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2014/10/02/deprivation-of-liberty-in-armed-conflicts-the-strasbourg-courts-attempt-at-reconciling-human-rights-law-and-international-humanitarian-law-in-hassan-v-uk/>

CHEVALIER-WATTS, Juliet. Effective Investigations under Article 2 of the European Convention on Human Rights: Securing the Right to Life or an Onerous Burden on a State? *European Journal of International Law* [online]. 2010, roč. 21, č. 3, s. 701–721. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ejil/chq045>

HAIJER, Friederike. Reflections on *Jaloud v. the Netherlands*: Jurisdictional Consequences and Resonance in Dutch Society. *Journal of International Peacekeeping* [online]. 2015, roč. 19, č. 1-2, s. 174–189. [cit. 27. října 2024] Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/18754112-01902007>

BOHRER, Ziv. Human Rights vs Humanitarian Law or Rights vs Obligations: Reflections Following the Rulings in *Hassan* and *Jaloud*. *QIL, Zoom-in* [online]. 2015, č. 20, [cit. 29. října 2024]. Dostupné z: <https://www.qil-qdi.org/human-rights-vs-humanitarian-law-or-rights-vs-obligations-reflections-following-the-rulings-in-hassan-and-jaloud/>

GIUFFRÉ, Mariagiulia. A functional-impact model of jurisdiction: Extraterritoriality before the European Court of Human Rights. *QIL-QDI: Questions of International Law* [online]. 30. června 2021. [cit. 14. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.qil-qdi.org/extraterritorial-jurisdiction-a-dialogue-between-international-human-rights-bodies-forthcoming/#_ftn26

MILANOVIC, Marko. Foreign Surveillance and Human Rights, Part 3: Models of Extraterritorial Application. *EJIL: Talk!* [online]. 2013. [cit. 15. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/foreign-surveillance-and-human-rights-part-3-models-of-extraterritorial-application/>

PADDEU, Federica. Use of Force Against Non-State Actors and the Circumstance Precluding Wrongfulness of Self-Defence. *Leiden Journal of International Law* [online]. 2017, roč. 30, č.

1, s. 93. [cit. 18. listopadu 2024]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2788515#

Bibliografická citace článku z časopisu dostupného z elektronické databáze:

ROSS, Dave. 5 Ways September 11 Changed America. *History* [online databáze]. 1. září 2020. [cit. 23. září 2023]. Dostupné z: <https://www.history.com/news/september-11-changes-america>

InterlBrief. The 15th Anniversary of the Madrid Train Bombings. *The Soufan Center* [online databáze]. 11. března 2019. [cit. 23. září 2023]. Dostupné z: <https://thesoufancenter.org/intelbrief-the-15th-anniversary-of-the-madrid-train-bombings/>

EDELSON, Daniel. Families of terror victims against release of killers. *Ynetnews* [online databáze]. 1. ledna 2009. [cit. 23. září 2023]. Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3660816,00.html>

LIEFLÄNDER, T., AKANDE, Dapo. Misapplication of the Law of Self-Defense to the Syrian Conflict. *American Journal of International Law* [online databáze], 2013, roč. 107, č. 3, s. 563-571. [cit. 22. září 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.5305/amerjintelaw.107.3.0563>.

Právní předpisy a související dokumenty:

Rezoluce VS OSN č. 1514 z roku 1960 o zaručení nezávislosti koloniálním zemím a národům.

Úmluva č. 18/2006 Sb. m. s., sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o potlačování financování terorismu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017 o boji proti terorismu.

United States Code, 2009 Edition, Title 18 - CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE, PART I – CRIMES, CHAPTER 113B – TERRORISM, Sec. 2331 – Definitions

Charta Organizace Spojených národů, 892 UNTS 119, sjednána dne 26. 6. 1945, v platnosti od 24. 10. 1945, vyhlášena pod č. 30/1947 Sb.

Rezoluce 487 (1981) přijatá Radou bezpečnosti OSN na jejím 2288. zasedání dne 19. června 1981.

Obecný komentář č. 36 k článku 6 ICCPR. Výbor pro lidská práva, 2019

Americká úmluva o lidských právech. 1969.

Ženevské úmluvy:

Úmluva I o zlepšení osudu raněných a nemocných vojáků na poli bitvy. Ženeva: 1949.

Úmluva II o zlepšení osudu raněných, nemocných a námořníků v námořních válkách. Ženeva: 1949.

Úmluva III o zacházení s válečnými zajatci. Ženeva: 1949.

Úmluva IV o ochraně civilních osob během války. Ženeva: 1949.

Dodatkové protokoly:

Protokol I k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů. Ženeva: 1977.

Protokol II k Ženevským úmluvám o ochraně obětí neomezených ozbrojených konfliktů. Ženeva: 1977.

Haagské konvence:

Úmluva o zákonech a zvycích pozemní války. Haag: 1899.

Úmluva o zákonech a zvycích pozemní války. Haag: 1907.

Ucelený dokument publikovaný na internetu:

International Committee of the Red Cross. *International Expert Meeting: The Principle of Proportionality* [online]. Geneva: ICRC, 2016. Dostupné z: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/4358_002_expert_meeting_report_web_1_0.pdf

Independent International. *Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. Report: Volume II* [online]. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, September 2009. Dostupné z: https://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf

United Nations. *Provisional Verbatim Record of the 4th Meeting, 48th Session of the General Assembly* [online]. New York: United Nations, 6. prosince 1993. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/pro/n93/861/91/img/n9386191.pdf?OpenElement>

- United Nations General Assembly. *Resolution 48/141* [online]. New York: United Nations, 20. prosince 1993. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/541/38/pdf/nr054138.pdf>
- United Nations. *Report of the Secretary-General on the Protection of Civilians in Armed Conflict* [online]. 2018. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n18/069/74/pdf/n1806974.pdf?OpenElement>.
- International Court of Justice. *Judgment of 27 June 1986, Case Concerning the Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)* [online]. 1986. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>.
- International Committee of the Red Cross. *What is International Humanitarian Law?* [online]. ICRC, 2004. Dostupné z: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/what-is-ihl-factsheet.pdf.
- Islamic Republic of Iran. *Constitution of the Islamic Republic of Iran* [online]. 1989. Dostupné z: https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989.pdf?lang=en
- SALSABILA, Muhammad Reza. *The Concept of Command Responsibility in International Criminal Law* [online]. 2019. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/232778387.pdf>
- International Committee of the Red Cross. *International Humanitarian Law and International Human Rights Law: Similarities and Differences* [online]. Dostupné z: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/ihl-and-ihrl.pdf
- DEHN, John C. *Targeted Killing, Human Rights and Ungoverned Space: Considering Territorial State Consent* [online]. 2012. Dostupné z: <https://journals.law.harvard.edu/ilj/wp-content/uploads/sites/84/2013/01/Dehn-to-publish11.pdf>
- UN. *Protocol I to the Geneva Conventions* [online]. University of Minnesota Human Rights Library, 1977. Dostupné z: <http://hrlibrary.umn.edu/institute/i7pepi.htm>.
- International Committee of the Red Cross. *Hors de Combat* [online]. Casebook ICRC. Dostupné z: https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/hors-de-combat.
- AMNESTY INTERNATIONAL. *Israel must end its occupation of Palestine to stop fuelling apartheid and systematic human rights violations* [online]. Amnesty International, 9. února

2024. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/02/israel-must-end-its-occupation-of-palestine-to-stop-fuelling-apartheid-and-systematic-human-rights-violations/>.

HUMAN RIGHTS WATCH. *Lost Innocents* [online]. Human Rights Watch, 25. ledna 2022. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2022/01/25/lost-innocents>.

MEZINÁRODNÍ VÝBOR ČERVENÉHO KŘÍŽE. Ženevské úmluvy [online]. Český červený kříž, 1949. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/zenevske_umluvy.pdf

International Committee of the Red Cross. *Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law* [online]. ICRC, 2009. Dostupné z: <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc-002-0990.pdf>

ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. *Pravidla mezinárodního humanitárního práva, příloha 1* [online]. Český červený kříž, 2020. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/nsmhp_svbs/Pravidla_priloha_1.pdf

INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS. *How is the Term “Armed Conflict” Defined in International Humanitarian Law?* [online]. ICRC, březen 2008. Dostupné z: <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>

International Committee of the Red Cross. *ICJ Nuclear Weapons Advisory Opinion* [online]. Casebook ICRC, 1996. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/case-study/icj-nuclear-weapons-advisory-opinion>

Sassòli, Marco. *Symposium on the Guantánamo Entanglement: The Status of Persons Held in Guantánamo under International Humanitarian Law*. [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/ca04f7/pdf/>.

Příspěvek ve sborníku:

International Committee of the Red Cross. Israel, Targeted Killings case. In: Mezinárodní výbor Červeného kříže. Casebook ICRC. New York: ICRC, 2006. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/case-study/israel-targeted-killings-case>.

Citace rozhodnutí soudů a jiných orgánů veřejné moci:

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii – 1999 – (Tadić) – IT-94-1. Dostupné z: <https://www.icty.org/en/case/tadic>

Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek velkého senátu ve věci Hassan proti Spojenému království ze dne 16. září 2014, č. 29750/09 [online]. [cit. 23. října 2024]. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-160567>

Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek velkého senátu ve věci McCann a další proti Spojenému království ze dne 27. září 1995, č. 18984/91, (1996) 21 EHRR 97. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57943>

Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 20. listopadu 2014, Jaloud proti Nizozemsku, č. 47708/08. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-148367>.

Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. prosince 2001, Banković a ostatní proti Belgii a dalším, č. 52207/99. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22099>.

Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Isayeva, Yusufova a Bazayeva proti Rusku ze dne 24. února 2005, č. 57947/00, 57948/00 a 57949/00. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-68379>.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zaměřuje na fenomén cíleného zabíjení jako nástroje boje proti terorismu, přičemž analyzuje jeho právní, etické a strategické aspekty. Ve své podstatě představuje cílené zabíjení preventivní eliminaci jednotlivců, kteří jsou považováni za hrozbu pro stát, což otevírá otázky ohledně jeho legálnosti v kontextu mezinárodního práva. Práce se zaměřuje na praktiky států jako Spojené státy americké a Izrael, kteří tuto metodu pravidelně využívají, a hodnotí její efektivitu. Současně se věnuje otázkám porušení státní suverenity, lidských práv a souvisejícím právním rámcům včetně jus ad bellum a jus in bello. Závěrem práce zmiňuje extraterritoriální aplikaci, důsledky cíleného zabíjení, včetně etických dilemat a dopadu na mezinárodní vztahy.

Klíčová slova

Cílené zabíjení, terorismus, mezinárodní právo, sebeobrana, lidská práva, Izrael, Spojené státy americké, jus ad bellum, jus in bello, drony.

Abstract

This thesis focuses on the phenomenon of targeted killing as a counter-terrorism tool, analyzing its legal, ethical, and strategic aspects. Essentially, targeted killing represents the preemptive elimination of individuals considered threats to the state, raising questions regarding its legality within the context of international law. The thesis focuses on the practices of countries like the United States and Israel, which regularly use this method, and assesses its effectiveness. Additionally, it examines issues related to state sovereignty, human rights, and relevant legal frameworks, including *jus ad bellum* and *jus in bello*. In conclusion, the thesis mentions the extraterritorial application, the consequences of targeted killing, including ethical dilemmas and the impact on international relations.

Key words

Targeted killing, terrorism, international law, self-defense, human rights, Israel, United States, *jus ad bellum*, *jus in bello*, drones.